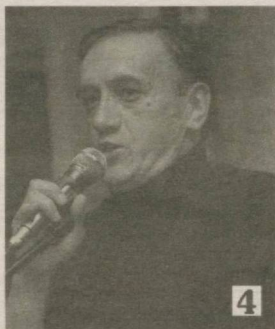

Афзал РАФИҚОВ:
ГАМЛЕТ —
МЕНИНГ АРМОНИМ

4

5

БОЛАНГИЗ
НИМАНИ ЎҚИЯПТИ,
КЎРАЯПТИ?

7

РАҲМАТ СИЗГА,
УЧИНЧИ ОДАМ...

ЎСИМЛИК ЁФИДАН
"ОЗИҚЛАНУВЧИ"
АВТОМАШИНА

14

— Хорижликларга миллий лаганларимиз жуда ёқиб қолди, шекилли, кўп сўрашаяпти.

Шавкат СУЛТОНОВ сурат-лавҳаси

КЕЧА:

→ Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг ШХТ Давлат раҳбарлари кенгашининг кенгайтирилган таркибдаги мажлисида сўзлаган нутқи матбуотда эълон қилинди.

→ Сўнгги кунларда Қирғизистоннинг Ўш ва Жалолобод вилоятларида содир этилган хунрезлик, қотиллик, зўравонлик, қирғин каби қабихликлар, энг аввало, мамлакатимиз аҳлини, қолаверса, дунё жамоатчилигини жиддий ташвишга солди. Шу муносабат билан матбуотда Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлигининг баёноти эълон қилинди. Шунингдек, бу даҳшатли офатдан жабр кўрганларга давлат ва жамоат ташкилотлари томонидан инсонпарварлик ёрдамлари кўрсатилмоқда.

БУГУН:

→ Бундан роппа-роса 20 йил аввал Ўзбекистон Республикасининг Мустақиллик Декларацияси қабул қилинган эди.

→ 17 июнь — Халқаро гиёҳвандликка қарши кураш куни сифатида 1987 йилдан бери расман эътироф этилган. Ва дунё миқёсида ушбу санага бағишланган тадбирларни ўтказиш анъанага айланган.

ЭРТАГА:

→ Пойтахтимиздаги "Ўзэкспомарказ" мажмуида шу йилнинг 8 июлига қадар ўтказиладиган анъанавий Халқаро саноат ярмаркаси ва Кооперация биржасининг дастлабки босқичи — саноат тармоқ ярмаркалари ўз ишини давом эттиради.

ГАЗЕТА САҲИФАЛАРИДА:

Соғлом фикр пойдевори	3
Оқибат ҳам қарздор	5
Кулоқ дерматити нима?	6
Яхши уйқунинг сири	6
Теледастурлар	8-9
Ўз уйида бегоналар	11
Сўқир қалблар йиғлатган йигит	11
Янги ҳикоя: «Кўкёл»	13
«Ўғлимга бой хотин излайман»	15
Адабиёт яшаса, миллат яшайди	16

НИКОХ ШАРТНОМАСИ

мустаҳкам оила устунидир

...Саидани аммаси келин қила-диган бўлди. Куйё эса онаси вафотидан сўнг ўғай онага кўника олмай, чет элга ишга кетиб, яхшигина даромад билан қайтгач, шахсий уй-жойи, машина сотиб олганди. Тўйга яқин қолганда холалар Саидани ўртага олишди: «Қонуний никоҳни қабул қилаётганингда никоҳ шартномасини ҳам тузинглар». Никоҳ шартномаси ҳақида сал-пал бўлса-да, тушунчага эга бўлган Саиданинг қовоғи уйилди: «Яхши ният қилин-лар, нима мен эртага ажралиш учун турмуш қураёпманми? Қолаверса, куйё ҳам бегонамас, ўз аммамнинг кўйи-кўй!».

Қизнинг бу қарорини ҳатто ФХДё бўлими ходимлари ҳам ўзгартира олишмади. Лекин ҳаёт, оила дегани у ўйлаганидек оддий нарсас эмас экан. Чет элда суюққўликни «кабб» қилиб олган эр уйланиб ҳам тинч туролмади. Фарзанд кўргач, бу одатини ташлар, деб ўйлаган Саиданинг орзулари чиппака чиқди. Ўғилчасининг қувончлари бошида бироз маҳлиё этди-ю, кейин яна ўша ҳолат такрорланаверди. Холаларига катта гапириб қўйгани учун тишини-тишига қўйиб чидамоқчи эди-ю, турмуш ўртоғининг бедаво дардга чалинганини эшитган кунийё ота уйига равона бўлди. «Чиққан қиз чигирикдан нари» деб бежизга ай-тишмаган экан. Унинг қайтиши ҳам-мага малол келди, гўё. Биргина онасининг нафақаси нимага ҳам етарди. Эри ҳам бир кун ажрашиш-ларини билганим, тўрт хонали уй, машинасини ҳам қариндошларидан бирининг номига ўтказиб улгурган экан. Саидага ўғли учун тўланади-ган нафақадан ортик ҳеч вақо тег-мади. Бу ёқда келиноийиси ҳар кун қовоқ-тумшук қилиб, унга кун бер-майди. «Эссиз, холаларимнинг ай-ганини қилиб, никоҳ шартномаси-ни тузганимда, бугун ҳеч бўлмаса, тўрт хонали уйнинг ярми меники бўларди. Эҳ, аттанг...», — дея сиқ-илади. Ушбу хатоси унга туну кун тинчлик бермайди...

— Оила бизнинг миллий қадри-ятимиз, миллий гуруримиз санала-ди, — дейди **Шайхонтоҳур тумани ФХДё бўлими мудири Мунира ИСЛОМОВА**. — Биз оилани му-қаддас бир кўрғонга тенглашти-рамизки, унда қувончли, ҳам ташвиш-ли кунлар мавжуд. Қурилган муқад-дас кўрғонни асраш, қомил инсон-ларни вояга етказиш шу кўрғон со-ҳибу соҳибаси бўлмиш эр-хотинга боғлиқ. Улар қанчалик кенг феъл-ли, теран фикрли, шу билан бирга ҳуқуқий тафаккурга эга экан, бу му-қаддас кўрғон деворлари ҳам шун-чалик мустаҳкам ва абадий бўла-

ди. Маълумки, оила икки ёшнинг ўзаро келишилган ҳолда ва розили-ги билан тузилган никоҳ орқали ву-жудга келади. Албатта ҳар бир оилада келишмовчи-ликлар ҳам учраб туради. Жумладан, эр-хотин ўрта-сидаги мулкий низо. Бу келишмовчиликлар ижо-бий барҳам топса яхши, лекин Саиданинг аҳоли-га тушиб қолганлар ҳам ҳаётда кам деб бўлмайди. Бундай ҳолатларда кўпинча аёлларимизнинг жабр кўраётганлигига гувоҳ бўламиз.

— **Хўш, никоҳ шарт-номаси нима? У ҳақда батафсил тушунча бер-сангиз.**

— Оила кодексига никоҳ шартномаси ту-шунчаси киритилган. Унга кўра, никоҳланувчи шахсларнинг никоҳда бўлган даврида ёки улар ажратилган тақдирда ҳар иккала томоннинг мулкий ҳуқуқ ҳамда мажбурият-ларини белгилловчи кели-шуви никоҳ шартномаси, деб ҳисобланади. Бу ту-шунча чет эл қонунчили-гида анчадан бери бор. Бизга бу тартиб бозор иқтисодиётининг чуқур-лашиши, тадбиркорлик-нинг ривожланиши, хусу-сий мулкнинг мавжудли-ги тудайиб кириб келди. Никоҳ шарт-номасини тузиш ёки тузмаслик их-тиёрийдир. Ҳар қандай ҳолда ҳам никоҳ қонуний равишда давлат орга-нида рўйхатдан ўтгач, шартнома куч-га киради. Бордию, никоҳ тузишдан аввал шундай шартнома тузилган бўлса-да, никоҳ тузилмаса, бундай никоҳ шартномаси ҳақиқий ҳисоб-ланмайди. Чунки унинг кучга кири-ши учун никоҳ зарур. Шартнома эр-хотиннинг мавжуд ҳамда келгусида-ги мулкларига нисбатан ҳам тузили-ши, кўрсатилган мулкий мажбурият-лар маълум муддат билан чегаралаб қўйилиши ҳам мумкин.

Мазкур шартнома никоҳланувчи-лар томонидан нотариус хузурида шахсан имзоланади. Эр ёки хотин муомала лаёқатига эга бўлмаса, шарт-номани унинг номидан ҳомийси ту-зади, ишончнома орқали тузишга йўл қўйилмайди. Шартнома тузган эр-хотин маълум муддат ўтгач, но-тариал идорага бориб, уни ўзгарти-ришлари, бекор қилишлари ҳам мум-кин. Лекин бу ҳужжати бир томон бекор қилиши ёки ўзгартириши мум-кин эмас.

✓ ХУҚУҚ ВА БУРЧ

— **Айтинг-чи, никоҳ шартнома-си тузишга фуқароларимизнинг қизиқиши ва рағбати қай дара-жада?**

— Афсуски, бугунги кунда бу ҳуж-жатнинг фойдали жиҳатлари бораси-да ҳар қанча изох бериб, тушунти-райлик, уни тузишни истовчи оила-лар кам. Шунинг учун бўлимимиз то-монидан оилаларни мустаҳкамлаш, ёшларнинг ҳуқуқий маънавий савод-хонлигини ошириш борасида маҳал-лалар, олий ва ўрта-махсус ўқув юр-тлари, қорхона ва ташкилотларда қатор тадбирлар ўтказиб келмоқда-миз. Жумладан, никоҳланувчи ёшлар ҳамда тумандаги 8 та лицей ва коллеж талабалари учун ФХДё бўлими қошида «Оила — тарбия ўчоғи» деб номланган мактаб маш-гулоти 2009 йилдан буён фаолият кўрсатмоқда. Унда фаол қатнашган-ларга ўқув йили якунида фахрий ёрлик ва махсус сертификатлар топ-ширилмоқда.

«Оила ва жамият» мухбири
Нурхон ЭЛМИРЗАЕВА
сўхбатлашди.

ШУ СОНГА ХАБАРЛАР

АТРОФ-МУҲИТ СОҒЛИГИ — ОИЛАНING СОҒЛИГИ

Она табиатни асраш-авайлаш, муҳофаза қилиш азал-азалдан эл-улуснинг савобли юмуши саналган. Айниқса, мустақиллик йилларига келиб бу борада сезиларли даражада ижобий натижаларга эришилган-ини ҳам алоҳида эътироф этмоқ жоиздир. Хусусан, ўтган йилдан бошлаб фаолият юритаётган Ўзбекис-тон экологик ҳаракати фаолларининг олиб бораёт-ган хайрли ишлари таҳсинга лойиқ.

Яқинда Гулистон шаҳрида мазкур ҳаракатнинг вилоят худудий бўлими хамда «Соғлом авлод учун» халқаро хайрия жамғармасининг вилоят бўлими та-шаббуси билан «Атроф-муҳит — соғлом она ва соғ-лом оила» деб номланган мавзуда уюштирилган се-минар кўпчилигининг эътиборини қозонди, десак му-болага бўлмас. Чунки кейинги йилларда биз яшаб келаётган худудларда ҳам тулпроқ, сув ва ҳавонинг зарарли моддалар билан ифлосланиш даражаси оша-ётгани, айниқса, экологик муҳитнинг бузилиши му-тахассислар, шу жумладан, ҳаракат фаолларини жид-дий ҳавотирга солаётди. Шу муносабат билан ўткази-лган мазкур семинарда энг аввало баркамол ва соғлом авлодни вояга етказиш ва репродуктив сало-матликини мустаҳкамлашда бевосита атроф-муҳитнинг ҳам таъсири муҳимлиги боис бу борада кўриладиган чора-тадбирлар хусусида атрофлича фикр-мулоҳаза-лар билдирилди.

Семинарда Ўзбекистон Республикаси Олий Маж-лиси Қонунчилик палатаси депутатлари, Экоҳаракат-нинг вилоят худудий бўлими ёки ёшлар қаноти ва-киллари, соҳа мутахассислари иштирок этишди.

Баҳор **ХОЛБЕКОВА**,
«Оила ва жамият» мухбири.
Сирдарё вилояти

КЎНГИЛ ОЛМОҚ САВОБДИР

Бу хайрли ақида замирида халқимизга хос бўлган бағрикенглик, меҳр-оқибатлилик сингари эзгу туйғ-улар мужассамдир. Китоб шаҳридаги 5-сонли Меҳ-рибонлик уйида ўтказилган хайрия тадбирининг «Кўнгил кўнглидан сув ичар» деб номланиши бежиз эмас. 90 нафар ўғил-қиз тарбияланаётган бу маскан-да «Баркамол авлод йили» Давлат дастури асосида тарбияланувчиларнинг илм олишлари учун қўлай шарт-шароитлар яратиш мақсадида ибратли ишлар амалга оширилди.

Меҳрибонлик уйи директори, Ўзбекистонда хиз-мат кўрсатган ёшлар мураббийи Тоштемир Сатторов-нинг изох беришича, ҳомий ташкилот ҳисобланган «Муборакнефтваз» унитар шўъба қорхонаси ҳар до-имгидек бу йил ҳам болаларнинг ёзги мавсумни кўнгилли ўтказишлари учун ғамхўрлик кўрсатмоқда. Айни пайтда болажонлар тоғ бағрида жойлашган «Ёш алаңгачи» болалар оромгоҳида дам олишни бошлаб юборибди.

Шу кун тадбир доирасида туман ҳокимлиги, хо-тин-қизлар қўмитаси ва бошқа ташкилот ва муас-са-лар томонидан ҳомийлик ёрдамлари кўрсатилиб, ўнлаб болалар фарзандликка олинди.

Шавкат **СУЛТОНОВ**,
«Оила ва жамият» мухбири.
Қашқадарё вилояти

СЕВИМЛИ МАСКАН

Тошкент вилоятининг Бўстонлик туманида сўлим ва хушманзара оромгоҳлар кўп. Улар орасида «Нилу-фар» дам олиш маскани ҳам аллақачон болажонлар-нинг шўх ва шодон қувончларига тўлди. Оромгоҳ раҳбари Нозима Розикованинг айтишича, айни пайт-да биринчи гуруҳда 154 нафар турли миллат фар-зандлари дам олишаётган экан.

Яна бир эътиборли жиҳати, Тошкент вилояти «Ту-рон» ахборот кутубхона маркази ходими Дилфуза Турсунматованинг маълумот беришига қараганда, ёзги таътиллари кўнгилли ўтказётган болалар учун 400 та турли мавзулардаги китоб ва газета-журнал-лар тақдим этилган. Шунингдек, оромгоҳда «Ўзбе-кистон — она юртим», «Нафис тарбия», «Спорт — со-ғлиқ гарови» деб номланган маданий-маърифий ке-чалар, спорт ва викторина беллашувлари, интеллек-туал баҳсларга бой ўйинлар ҳам уюштирилмоқда.

Матлуба **ШОДИЕВА**,
ЎЗМУ талабаси.

ҲУРМАТЛИ ИСТЕЪМОЛЧИЛАР!

Агар товарлар харид қилганингизда, бирор хизматдан фойдаланганингизда сизнинг ҳақ-ҳуқуқларингиз ишлаб чиқарувчи, ижрочи ва сотувчи томонидан бузилса, шунингдек, тўловларни пластик карточалар орқали амалга оширганингизда, нархлар асоссиз оширилса ёки қўшимча ҳақ талаб қилинса, Ўзбекистон Республика-си Монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитаси ҳамда унинг худудий органларига мурожаат қилишингиз мумкин.

ХУДУДИЙ БОШҚАРМАЛАР

Қорақалпоғистон Республикаси
Андижон
Бухоро
Жиззах
Қашқадарё
Сурхондарё
Наманган
Навоий
Хоразм
Фарғона
Сирдарё
Самарқанд
Тошкент вилояти
Тошкент шаҳри

ИШОНЧ ТЕЛЕФОНЛАРИ

8(361) 222-30-11
8(374) 222-17-01
8(365) 223-70-48
8(372) 226-10-01
8(375) 226-24-01
8(376) 223-63-25
8(369) 233-29-56
8(436) 226-11-74
8(362) 226-30-93
8(373) 224-08-25
8(367) 225-07-30
8(366) 235-88-44
8(371) 241-67-98
8(371) 233-09-39.

САЛОМАТЛИК — СОҒЛОМ ФИКР ПОЙДЕВОРИ

✓ ЖАРАЁН

— Аввало ҳар бир аёл — она оиланинг «барометри» саналади. Улар тинч-тотувлик, аҳиллик, энг муҳими, сиҳат-саломатликни ҳам таъминловчи омиллардан десак хато қилмаймиз. Шунинг учун аёлнинг ўзи соғлом фикрли бўлиши керак дейди, — **Пскент тумани ҳудудий тиббий бирлашма туғруқхона бўлими акушер гинекологи Матлабхон опа ДУСТИЛЛАЕВА.** — Аёлларимиз негандир ҳар доим турмуш ўртоқлари, қайнона-қайноталарининг фикр ёки йўл-йўқларига кўпроқ суянади. Бу эса ҳар хил асоратларни ҳам келтириб чиқаришини унутишдади.

Маълумки, бугунги кунда аёллар саломатлигини муҳофаза қилиш учун барча туғруқ комплексларида энг замонавий услубдаги тиббий асбоблар, малакали мутахассислар хизмат қилишяпти. Президентимизнинг 2009 йил 1 июлдаги «2009-2013 йилларда аҳолининг репродуктив саломатлигини муҳофаза қилиш, соғлом бола туғилиши, жисмоний ва маънавий баркамол авлоддан вояга етказиш борасидаги ишларни янада кучайтириш ва самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари дастури тўғрисида»ги қарорининг ижросини ҳаётга тадбиқ этиш мақсадида ҳар бир тиббиёт ходими, маҳалла фаоллари ҳамкорликда самарали иш юритишмоқда. Ҳар ҳафтанинг сешанба ва чоршанба кунлари туманимиздаги болалар поликлиникасига бориб, акушер-гинеколог Дилдора Қодирова билан аёллар ўртасида тушунтириш ишларини олиб борамиз. Ҳузуригимизга келганларга фарзандлари саломатлиги учун она сўтининги ниҳоятда зарур ва фойдали эканлигини уқтирамыз. Ёш оналарга болаларини 2-3 ёшгача албатта кўрак сuti билан парвариш-лашларини тайинлаймиз. Чунки эмизикли аёл ўз организмидан қатор фойдали витаминларни кўпроқ ўз сuti орқалигина фар-

Оила ва жамият бир-бирига ҳамоҳанг, уйғун тушунчалардир. Шу маънода мамлакатимизнинг ҳар бир ҳудудидида хотин-қизлар, фарзандлар саломатлигини муҳофаза қилиш, оилаларни мустаҳкамлаш, ёшлар тарбиясига масъулилик энг долзарб вазифалардан ҳисобланади. Хўш, бу борада Тошкент вилоятининг Пскент туманида қандай ишлар амалга ошириляпти?

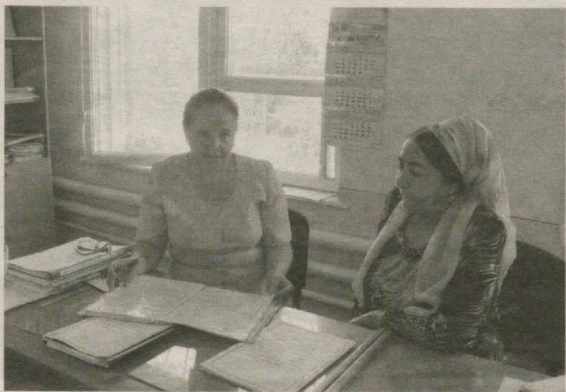
зандига сингдира олади. Ана шундагина бола соғлом ва бақувват бўлиб вояга етади. Кўрак ёшидаги фарзанди бор аёлларнинг камқонлик ва бошқа хасталикларга учрамаслиги учун ҳам туғруқ ораллиги сифатида уч-тўрт

боради. Болаларини дўхтирма-дўхтир етаклаб юрганини кўрмайман. Бир суҳбатда у кишидан: «Оилангиздаги осойиш-наликнинг сири нимада?» дея сўрасам, «Олган маошимни ки-йим-кечак, қимматбаҳо тақин-

қизини келин қилганини фахр билан тилга олади.

— Келинимни ўғлимнинг иш-хонасида кўриб, ёқтириб қол-ганман, — дейди опа қулиб. — Қарасам, дуркунгина, соғлом қиз экан. Муомаласи ҳам яхши. Ни-коҳни камчиқим қилиб ўтказиш мақсадида қудалар билан кели-шиб, ота кўрди, келин чақирди каби маросимларни бир пайтда ўтказиб қўяқолдик. Менимча, ҳар ким орттирган маблағини фар-зандларини яхши овқатланиши, шинамгина уй-жойга эга бўлиши учун сарфлашса, яхши бўларди.

— Ҳозир ёшлар ўртасида уяли телефондан фойдаланиш мода бўлган. Айрим ота-оналар фарзандларига телефондан фой-даланиш маданиятини тушунти-ришмаяпти. Афсуски, йилгит-қиз-ларимиз билиб-билмай турли бе-хаё фильмлар, уятсиз сўзлар-ни телефон орқали бир-бирла-ридан эшитишяпти, кўрсатишяп-

ёшни белгилаш шартлиги, бу даврда ҳомиладорликдан сақла-ниш учун контрацептив восита-лардан тўғри фойдаланиш улар учун самарали эканлигини уқти-риб бораёмиз.

— Ҳар бир оилда соғлом му-ҳит ҳукмрон бўлишида энг ав-вало, аёлнинг ўрни жуда катта, — дейди **Ойбек маҳалласи хо-тин-қизлар кўмитаси раиси Фотима опа ДУСТМАТОВА.** Маҳалламизда ҳар ишда чаққон, уйдабурон, кўпчиликка ўрнак бўладиган аёллар кўп.

Маҳалладошимиз Азизахон Қамбаровалар оиласи ҳам ана шундай ҳурматга сазовордир. Ўзи ҳам, турмуш ўртоғи ҳам ўқитувчи. Бир-биридан дуркун, соғлом, ўғил-қизлари бор. Кўрганнинг ҳаваси келади. Шу аёлни кўп кузатаман. Доим осойишта, хотиржам ҳолда ишга

чоқларга эмас, болаларимнинг яхши овқатланиши, ўқишига сарфлайман», — деган оқилона жавобни айтди. Ва яна қўшиб қўйди: «Фарзандларимнинг то-моғини эрталабдан тузли сувга чайдираман. Таомларга эса бир дона шолғомни қирғичдан ўтка-зиб солиб юбораман, шамол-лашининг олдини олади. Чанқа-ганларидида муздай сув ичмаслик-лари учун қуритилган мевалар-дан компотлар тайёрлаб қўяман. Ухлашларидан олдин бир до-надан олма едираман. Чунки олма ҳам тишларни тозалайди, ҳам боланинг мириқиб ухлаши-га ёрдам беради. Шунинг учун асабларим жойида, хотиржам ҳолда ишга бориб келаман.

Алишер Навоий номили ма-ҳалла оқсоқоли Алиме Кузнецова эса турмуш ўртоғи рус, ўзи татар бўлса-да, ўғлига ўзбек

ти. Айниқса, бу қизларимиз тар-биясига салбий таъсир этяпти, — дейди қуноқлик билан **«Ма-ҳалла» жамғармасининг ту-ман бўлими бош мутахассиси Мухаббатхон АКБАРОВА.** — Шу сабаб аҳолининг ижтимоий-маънавий муҳитини яхшилаш мақсадида жамғармамиз томони-дан ҳар бир маҳаллага «Юксак

маънавият — енгилмас куч» ру-кни остида дисклар тарқатилиб, уларни маҳалла ёшлари, ота-оналарга қўйиб бераёмиз. «Эҳти-ёт бўлинг, мультфильм», «Экран-даги олабўжи», «Алло, оғоҳ бўлинг!» фильмлари намоиш и-тилди. Ёшлар ва вояга етмаган-лар орасида уяли телефонлар-дан фойдаланиш урф бўлганли-ги, бу ҳолат уларнинг тарбияси-га салбий таъсир кўрсатаётган-лигини фарзандларимизга ту-шунтиришга эришяпти.

— Соғлом турмуш тарзи қан-чалар муҳимлигини ўсиб-униб келаётган авлод онгига сингди-риш биз катталарнинг асосий вазифаларимиздан бири, — дей-ди **Пскент тумани ФХД бўли-ми мудир Махшурхон АЛИ-МОВА.** — Ҳузуригимизга келаёт-ган никоҳланувчи ёшларга ило-жи борича туғма ва ирсий касал-ликларнинг олдини олиш, тиб-бий кўрикнинг афзал томонла-ри ҳақида батафсил маълумот бераёмиз. Аммо шולי курмак-сиз бўлмаганидек, ҳамон айрим ота-оналар фарзандлари тақди-рини ўзларича ҳал этишяпти. Ахир, нон синдирилиб, тўйга фотиҳа қилинаётганда дастурхон тепасида ёш болалар эмас, кўпни кўрган, ёши улуг инсон-лар ўтиришади. Улар етти ўлаб бир кесиш ўрнига, тўй кўриб қолсақ бўлди деган қабилда иш тутиб, икки ёшнинг насл-наса-бини суриштирмай, никоҳга ро-зилик бериб юборишяпти. Яқин-да бир опа-сингил қуда бўлиш-ганди. Аммо келинчақнинг бўйи-да бўлмаганлиги сабабли икки ёш ажрашишди. Натижада опа-сингиллар юз кўрмас бўлиб ке-тишди. Ваҳоланки, оила кодек-сининг 16-моддасида нафақат туғишган опа-сингиллар, ака-укалар, балки насл-насаби, ша-жараси бўйича тўғри туташган қариндошлар ўртасида, туғиш-ган ва ўғай ака-укалар билан опа-сингиллар, шунингдек, фар-зандликка олувчилар билан, фарзандликка олинганлар, сод-дароқ қилиб айтганда, боқиб олинган фарзандлар ўртасида ҳам никоҳ тузиш мумкин эмас-лиги кўрсатилган.

Нигора РАҲМОНОВА
«Оила ва жамият» муҳбири.
Тошкент вилояти

УСТОЗЛИК ШУНЧАКИ МАРТАБА ЭМАС

✓ БАРКАМОЛ АВЛОД

баркамол бўлиб вояга етишида катта ўрин тутмоқда.

Устозлик, ўқитувчилик мартаба ёки мансаб эмаслигини, аксинча бир умр фи-дойи ва жонқур бўлиб яшаи ягона ме-зонлигини англаган инсонгина эртага шогирдлари юрагидан чуқур жой ола-ди. Айниқса, оддий ҳаёт ҳақиқати шуки, бугунги захматли меҳнатимиз эртага мева беради. Бироқ ана шу «мева»нинг ширин ёки аччиқ бўлиши сизу бизга жуда катта масъулият юқлайди. Бу дега-ни даврдан ортда қолмасдан, таълим-тарбия борасида ўз устозларимиз қўл-лаган бой тажрибаларни ўрганиб, таҳлил қилиб боршимиз, керак бўлса, ёшлар-нинг кўнглига йўл топиш учун ўз усти-мизда тинимсиз ишлашимиз керак. Ана шундагина меҳнатимиз зое кетмайди, балки кадр топади, эъозланади. Унут-майлик, бизларни касб эмас, аксинча, ўзимиз шу касбни танлаганамиз. Эртага изимиздан келаётган ворисларимизга ҳам ана шу фикрни жиддий сингдирил-сак, уларнинг умид-ишончини оқлаган бўламиз.

Дилрабо ИСМАТОВА,
Тошкент давлат педагогика
университети ўқитувчиси.

Ўқитувчи бўлганим учунми, кўп ку-затаман: кечагина мактаб ёки лицейни битириб келган ўқувчининг устозлар-га бўлган муносабати ўзгачароқ кеча-ди. Яъни билмаганини сўрашга уяла-ди, салгина хатога йўл қўйса борми, дарров хижолат тортади. Айниқса, қишлоқ болаларида бундай истиҳола кучлироқ сезилади. Лекин бир-икки ойдан сўнг ўғил-қизлар дастлаб бир-бирларига, кейин эса ўқитувчиларга ўргана бошлайди. Бундай кўнмани шакллантириш, талабалар кўнглида ўзига нисбатан самимий муносабат уй-ғотиш ҳар бир педагог-мураббийдан катта тажрибага эга бўлишни талаб қилади. Аксинча бўлса, ҳам ўзи, ҳам шогирдлари азият чекади.

Хўш, бугунги кун ўқитувчиси, мура-ббий талабалар билан «тил топишиш» да қандай фазилятга ҳамда мезонларга амал қилиши керак? Чунки бундан беш-ўн йил аввалги ёшлар билан ҳозиргилари ора-сида катта фарқ, тафовут бор. Булар ни-маларда кўринади? Аввало, уларнинг ак-сарияти илгариги даврлардагидек номи-га, яъни фақат дипломли бўлиш учунги-на олий ўқув юртига қирмаган. Мақсад-лари икки. Яна бир муҳим жиҳати, ҳамма соҳаларда тараққиёт жараёни тезлашмоқ-да. Кечаги ахборот-хабар эскирганидек, ўқитиш тизимида вўланилаётган усул-лар ҳам бутунлай янгича маъно-мазмун

касб этаёттир. Мен бу-гунги кун ёшларининг дунёқароши, ахлоқ-одоби, савияси кес-кин фарқланишига бежиз ургу бермадим. Тўғри, улар орасида турли тоифадагилар, баъзан устозларга нисбатан ҳурматсиз муносабатда бўлиш ҳолатлари ҳам учрай-ди. Лекин бундайлар барибир ўзи йўл қўйган хатонинг жа-бирини эртага тортиши аён.

Узоққа бориб ўтирмасдан, ўзим иш-лаётган чет тиллар факультети фаоли-тидаги айрим ибратли жиҳатларга тўхта-либ ўтмоқчиман. Бугунги кунда дунё бил-лан бўйлашаётган талаба ёшларимизнинг ижодий камолотини янада ошириш учун факультет декани Анвар Қурбонов, ка-федре мудир Раиса Ибрагимова ва яна

бошқа фидойи устозларимиз ўз билим ва тажрибаларини сингдириш учун астой-дил ишланшлар олиб боришмоқда. Та-лабалар ўртасида спорт беллашувлари-ни уюштириш, маданий-маърифий тад-бирларни ўтказишга алоҳида эътибор қаратиляпти. Бу эса ёшларнинг янада

Юз-кўзларида самимият, овозида эса ўзгача сеҳр мужассам Афзал Рафиқовни газетхонларга таништириш ёки унинг бой ва мазмундор ижодий фаолияти ҳақида батафсил маълумотларни келтириш шарт эмас. Сухбатимиз санъаткоримизни эл орасида машхур бўлмоғида асосий ўрин тутган жиҳат — ОВОЗ билан боғлиқ саволдан бошланди.

— Афзал ака, нима деб ўйлайсиз, овозингиз бўлма-са, бу даражада танилармидингиз?

— Очигини айтايки, мен ўзимни театр актёри, деб ҳисоблайман. Негаки, бутун умрим театрда, сахнада ўтди. Менинг овозим ҳам бошқаларники сингари оддий овоз. Парвардигор ҳар бир бандасига ўзига хос қобилият, истеъдод беради. Уни элга манзур бўладиган қилиб ривожлантириш эса одамнинг меҳнати, ҳаракатларига боғлиқ. Мен ўз овозим устида махсус ишламаганман, ишламайман

зифани юқори, яъни профессионал даражада бажаришим керак. У салбий роль бўладими, ижобийми, мен учун барибир-да, мақсад битта — муҳлисларга холис хизмат қилиш. Шундай экан, бу ерда тоифалар ҳақида гап ҳам бўлиши мумкин эмас.

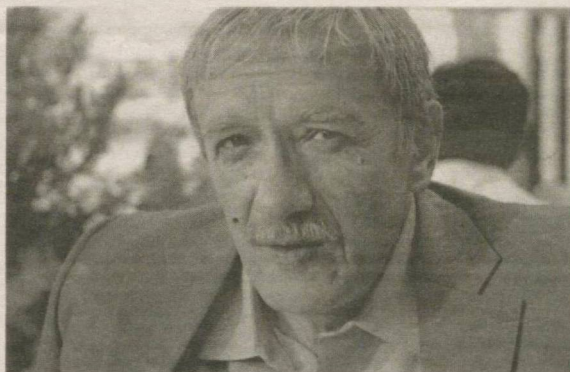
— Афзал ака, ўз энди, очигини айтганда, сизнинг юз кўринишингиз шарқона эмас. Роллар тақсимланаётганида айнан шу нарса сизга панд ҳеч берганми? Балки айнан шу ҳол бир пайтлар рус академик драма театрига ўтиб ишлашингизга сабаб

холос. Лекин мени эсласалар, овозим орқали эслашлари мумкин... Ҳозирданок шундай хулоса чиқаришга бироз шошилмадингизми?

— Ноумид — шайтон. Инсоннинг бахти шуки, у ҳамиша умид

қилишади, камчилигини айт-сак, айримларга ўхшаб қайсарлик қилмайди, аксинча, дарров тузатишга киришади, дейишади...

— Айтёр ҳамма вақт ўрганишдан қочмаслиги лозим. Ҳозир ҳам бирор янги асарга қўл урсам, эндигина институтни битирган ёш актёр сифатида ёндошишга ҳаракат қиламан. Ўзимни узоқ йиллар сахнада тажриба орттирган устоз эмас, балки оддий талаба сифатида ҳис қиламан. Шу боис менга кимдир

АФЗАЛ РАФИҚОВ:

ГАМЛЕТ —

МЕНИНГ АРМОНИМ

ҳам. Касб-корим туфайли тажриба орттирдим, маҳоратим ошди. Ана шуларнинг ҳаммаси овозимда акс этган бўлса ажабмас. Менинг назаримда гап овозда ҳам эмас, балки овоз ортида турган куч, яъни юрак ва ақлда, деб ўйлайман.

— Сизнингча театр нима? У тарбия майдони бўлиши керакми ёки томошоғох?

— Театр, биламизки, ниҳоятда қадимий санъат. Унинг пайдо бўлганига неча асрлар бўлган. Балки аввал бошда эрмак сифатида юзага келган бўлиши ҳам мумкин. Лекин кейинчалик ақл, тафаккур ва дунёқараши пешлайдиган, ўқтирлаштирадиган куч сифатида шаклланган. Энди, бугунги кунда театр олдида қўйлаётган улкан мақсад-вазифаларни бирма-бир изоҳлаб ўтириш шарт эмас. Боси, театр ҳозир ҳам энг оммавий санъат тури саналади. Менимча, у нозик ва хос санъатдир.

Масалан, тасаввур этинг, залда бир олим ва яна бир оддий муҳлис ўтирибди. Уларнинг ҳар бири сахнада намойиш этилаётган спектаклни ўз дунёқараши, билим-савияси даражасида қабул қилади. Бу жараён биламизки, ҳаммада ҳар хил кечади. Кимдир кулади, кимдир йиғлайди.

— Ана шу мезондан келиб чиқиб айтадиган бўлсак, шахсан сиз қайси доирадаги томошабинлар қаршида роллар ижро этишни ёқирасиз?

— Мен энг аввало, актёрман. Залда ким ўтирганидан қатъи назар, зиммамга юклатилган ва-

бўлгандир?

— Бу — Яратганнинг менга бахш этган инъоми. Нега энди афсус чекишим керак? Шукр қиламан, нега десангиз мени одамлар мана шу қиёфам, чеҳра билан аввалига сахнада таниган, кейинчалик катта экранларда кўрган. Овозимни-ку кўп эшитишган. Лекин овоз бошқа, кўриниш бошқа-да.

Тўғри, ўзбек театрида миллий қаҳрамонлар қиёфасини яратмай туриб, томошабин юраги, қалбига кириш мушкул. Шунинг учун ҳам 1990 йили театрда бутунлай кетишга қарор қилганман. Спектаклларда ҳам европаликларга хос бирон образ бўлса, албатта менга бериларди. Телевидениеда ҳам аҳвол шу эди. 1990 йили устозимиз, батакор инсон Баҳодир Йўлдошев кутилмаганда ана шу "анъана"ни бузиб, Навоий образини ишониб, менга топширган. "Афзал Рафиқов қандай қилиб Навоийни ижро этиши мумкин?" дея ажабланганлар ҳам бўлди. Лекин мен ўз устимда қаттиқ ишладим, нега десангиз бу мен учун жиддий бир имтиҳон эди. Айнан шу роль мени ҳам инсон, ҳам актёр сифатида қайта "кашф" этди десам, муболага бўлмайди.

— Матбуотда эълон қилинган суҳбатлардан бирида шундай дегансиз: «Зайнаб Садриева «Фармонбизи», Олим Хўжаев «Алишер Навоий», Обид Юнусов «Ўтқурий» бўлиб қолди. Менинг эса ана шундай ролим йўқ. Яго... Яго ижодий йўлимда бир босқич

билан яшайди. Шу ўринда яна бир нарсани унутмаслик керак. Мен ҳозир нафақадаман. Демак, имкониятларим қайсидир даражада чекланган. Энди нима десам экан, юқоридаги сўзлар юракдаги армонлардан келиб чиқиб айтилгандир, балки... Дарҳақиқат, ҳар қандай манамен деган актёрнинг ижодида истаисизми, йўқми, барибир битта ёки иккита эсда қоларли роли бўлади. Масалан, «Ўтган кунлар»даги Отабек деганда кўз олдимизга Улмас Алихўжаев ёки Қумуш сиймосида Гулчеҳра Жамилова-лар келганидек, кейинги авлодлар ҳам ҳар бир актёрни яратган образлари орқали танийди, билади...

— Ўзингиз бир умр ўйнашни орзу қилган роль қайси?

— Биласизми, мен бир умр буюк Шекспирнинг машхур Гамлетини ўйнашни орзу қилганман. Бу ролга ташқи кўринишим, ички оламим ҳам тўғри келар эди, назаримда. Афсуски, мен уни ўйнай олмадим. У энди орзудан армонга айланиб улгурди. Вақтни эса афсуски, ортга қайтариб бўлмайди.

— Сиз билан доимий равишда ишловчи овоз режиссёри Аъзам Бахромов айтганди: «Ижодда баҳайбат шерни ҳам ингичка арқонда етакласа бўлади.» Бу ерда гап сиз билан ишлашнинг қулайлиги хусусида кетмаётганми? Бу — бир жиҳат, қолаверса, аксарият ҳамкасбларингиз ҳам сизни чин дилдан ҳурмат

фирқ айтса, мулоҳаза билдирса, уни ўзим билан муҳокама қилиб кўраман.

— Ҳаммамизга маълумки, томошабинлар севиб кўрадиган қатор фильм ва сериалларга овоз бергансиз, ҳозир ҳам бу соҳада баракали ижод қилаёсиз. Бир сўз билан айтганда, сизни аллақачон дубляж устаси сифатида эътироф этишган. Ана шу жараёнда партнёр танлайсизми?

— Қийин савол. Нега десангиз, ҳамкасбларимга оғир ботилиш мумкин-да. Умуман, «танлайсизми?» деган савол қачон ва қаердан пайдо бўлди ўзи? Илгарилари эслайлик, соф дубляжда ҳар бир образга алоҳида бир актёр овоз бера эди. Масалан, ўша машхур рус актёри Евгений Леоновга раҳматли Воҳид ака Қодировдан бошқа одам овоз бера олмас эди. Ишонинглари. Ўшанда ҳам танлов-тақсимотни фақат режиссёргина амалга ошира оларди. Ана энди телевизор дубляж ҳақида гапирадиган бўлсак, бу энди бошқа масала. Мен кўп марта такрорлаётганман: «Барака топгурлар, уни дубляж деб атаманлар, у кадр ортидаги синхрон таржима-ку! Соф дубляж билан бунга ҳеч қачон солиштириб бўлмайди».

Эсимда, 1992 йили Ўзбекистон телевидениесида «Маҳобҳорат» сериали ўзбек тилига ўғирилди. Унга овоз бериш учун дубляжда фаолият олиб бораётган юзлаб актёрлар орасидан тўрт нафари танлаб олинди.

Оллоҳ раҳмат қилсин, Баҳодир Мухамедов режиссёр эди. Ўшанда Ўзбекистон халқ артистлари Ҳожиакбар Нурматов, Ойбарчин Бакирова, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Римма Аҳмедова ва менинг номзодим тасдиқланганди. Хўш, Баҳодир ака нима учун айнан бизларни танлаган эди? Менинг мана шу оддий таржимани тақдим этиб, фильм томошасига ҳалақат бермаслик. Ортиқча йиғлаш, қулишга ҳам ҳожат йўқ. Овозида озгина характери бор бўлган актёр эса бир образдан иккинчисига ўтишда сезилиб қолади. Телевизион дубляж талаблари ҳам осон эмас.

— Яхшиси, шу саволнинг жавобини ўзингиз айта қолинг...

— Жавоб битта — яъни бизларнинг овозимиз нейтрал, демакки бошқалардан бутунлай ажралиб турган. Ана сизга, дубляжнинг ютуғи! Телевизон дубляжда ягона мақсад томошабинга оддий таржимани тақдим этиб, фильм томошасига ҳалақат бермаслик. Ортиқча йиғлаш, қулишга ҳам ҳожат йўқ. Овозида озгина характери бор бўлган актёр эса бир образдан иккинчисига ўтишда сезилиб қолади. Телевизион дубляж талаблари ҳам осон эмас.

— Бугунги ёшлар орасида ҳам шундай овоз соҳиблари борми?

— Албатта, бор. Фақат уларни топиш, маҳоратини керакли даражага етказиш учун ҳафсала, сабр-тоқат билан ишлаш керак.

— Халқимиз орасида «Олманинг тағига олма тушади» деган ибора бор. Лекин ўзбек санъатида ўзига хос нуфузга эга бўлган Афзал Рафиқов дарахти тағига негизли олма тушади...

— Нега энди, худого минг қатла шуқрки, тушди. Ўғлим Сарвар Рафиқов Ўзбекистон Миллий телерадиокомпаниясида режиссёр бўлиб ишляпти. Оллоҳ ато этган уч ўғлимни ҳам зўрмача равишда қўлидан ўшлаб, судраб санъат соҳасига олиб кираганим йўқ. Ўзларига қўйиб бердим. Агар ростдан ҳам қизиқиши бўлса, унга ҳеч нарсга тўсиқ бўлмайди. Инсонни бирор касбга мажбурлаб қизиқтириш мушкул. Сарвар эса айнан актёрликка эмас режиссурага қизиқди. Демак, менинг олма дарахти тағига, кўз туғмасин, битта мева бор...

«13-СТУДИЯ» ИЖОДИЙ ГУРУҲИ АЪЗОЛАРИ:
Қаҳрамон АШУРОВ,
Мавлуда ТОШПЎЛТАОВА,
Насриддин АСРИДДИНОВ,
Дилдора МАРДИЕВА.

Газетада ёритилган нотариал идора ходими Хатират Гаитованинг мақолисини баркамол авлод тарбияси билан бевоСИ-та боғлиқ фойдали мулоҳазалар десам янглишмайман. Қанидйи, ҳаммамиз ана шундай фикр юритганимизда эди... балки ана шу мақола ҳам ёзилмасмиди?

Тўғри, бу ишда асосий жавобгар биз — катталармиз. Аммо турмуш ташвишлари, хизматчилик, деб ёшларни унутиб қўйишга ҳаққимиз йўқ. Катта бўлса, йўлини топиб кетар, деб улар тақдирига бефарқлик қилсак, эртага жабрини ким тортади, ўзимиз-да! Ўша йўлни уларга биз кўрсатайлик. Манзилнинг баланд-паст, қор-ёғири борлиги ва уларни қандай

ЭНГ ҚИЙИНИ... ИНСОН БЎЛИШ

АКС-САДО

«Балоғат остонасидаги ўсмир» — 9-сон

енгиб ўтиш мумкинлигини эринмай, сабр-қаноат, меҳр-шафқат ва айлқсқа, билимдонлик билан ўргатайлик.

Бир зиёли кўшимнинг қўйидаги айтган фикрлари жуда ибратли: «Фарзандларимиз учун энг муҳим тарбия воситаси китоб эканлигини ўқитишдан чарчамаслигимиз керак. Масалан, биз ўз оиламизда болаларимиздан ўқиган китоблари ҳақида фикрлашни, хулоса чиқара билишни, бу ҳақда кундалик дафтарга қисқача ёзиб боришни талаб этганмиз. Ту-

тилган кунлари китоблар совға қилганмиз. Ўсмир ёшларидега эса ҳаёт, севи, улар жисмидаги ўзгаришлар ҳақида, касб танлаи билиш мавзусида имкон қадар самимий, воқеалар, мисоллар асосида тушунтирганмиз. Ҳуқуқий билимларни, ҳаётини қонун-қоидаларини ўрганиш, ташқи таъсирларга берилмаслик, ўзига жуфт танлашда шошилмаслик борасида имкон қадар одоб билан, самимий суҳбатлар олиб борганмиз. Қизларим бўш вақтларида чеварчилик, пазандалик, уй юмуш-

ларини адо этиш сирларини ўрганиб боришга одатланишди. Ўғиллар эса уй таъмирлаш, сув ва электр тармоқларини тузатишни, рўзғорда имкон қадар аёлга ёрдам беришни, озиқ-овқат харажати билан шарт эди».

Демак, оилада ота-она, мактаб, коллежлар, олий ўқув юртларида эса ўқитувчи, устозлар ёшларнинг энг ақин маслахатгўйлари, мураббийлари бўлиб қолишлари зарур ва донишмандлардан бири айтганидек, «Энг қийин касб-кор — инсон бўлиш» эканлигини унутмайлик.

Санъат МАХМУДОВА

Ёмғир шиваларди. Гулрух бир соати-га, бир яқинлашиб қолган автобуснинг рақамига қараркан, бекатдаги ўриндиққа ҳолсизгина суяниб ўтирган кампир томон ўғирлаверарди.

— Хой, имилламасанг-чи, амаллаб чиқиб олмасак, дарсга кечикамиз... Дугонаси уни тортқилар, уни эса нимадир ортига етакларди.

— Бувижон, нега ғамгин ўтирибсиз? — қариянинг ёнига яқинлашаркан сўради у салом берганча. — Балки бирор ёрдамим керакдир?

— Қизим, неча кунки бошимни кўта-

дарҳол таниб, жой ҳозирлаб беришди. Буни кўрган қиз ҳам суюниб кетди.

— Умрингдан барака топ, қизим, сени камолга етказган ота-онангга раҳмат!.. Хайрлашар чоғи, кампир қўлларини очиб, уни узундан узоқ дуо қилди. Пешонасидан ўпиб, сочларини силаб қўйди. Гулрух касалхонадан чиқиб кетаркан, дунёдан ундан бахтиёр одам йўқ эди гўё. Унинг кўз олдига қишлоқда яшайдиган моможони келаверар, «Она қизим, мени соғинсанг, яхши кўрсанг, одамларга яхшилик қил. Сен бировларни сийласанг, мени ҳам кимлардир сийлайди», деган

✓ КЎНГИЛ МУЛКИ

Устози шундай деди-ю, кейин «Одамлар ҳар хил-да, шунга...» дея қўшиб қўйди. Унинг боқишларида иккиланишнинг ортида яширин ҳавас ҳам йўқ эмас эди.

— Ўзича қаҳрамонлик кўрсатмоқчи бўлган-да, — кесатди синфдан кимдир. «Гур» этиб кулгу кўтарилди-ю, бу овозни кўхликкина дугонасининг «Ўзларинг бировга ҳеч яхшилик қилганмисанлар?...» деган танбехли эътирози босиб кетди...

ни ҳам беришимиз зарур. Йўқса, ҳўлу куруқ баравар ёниб, биз бир-биримизга фақат дуч келганда шунчаки юзакки мулозаматлар кўрсатувчи қиёфаларга айланиб бороверамиз. Кўнглимизни бировга ёра олмаймиз. Ўзгаларнинг дардини тинглашга эса тоқатимиз етмайди. Албатта, ота-она, жон-жигарларга оқибат кўрсатмоқ одамийликнинг ибтидосидир. Лекин инсон айти пайтда юртининг, жамиятнинг бир аъзоси. У шу элнинг ичиде яшайди. Демак, ўз-ўзидан элга, Ватанга, жамиятга нисбатан оқибатли бўлиш шарти пайдо бўлади. Ватанга оқибат кўрсатмоқ ҳақида гапирдик. Бу жимжимадор ибора эмас. Дейлик, сиз ўзингиз орзу қилгандан-да, тўқсирок ҳаёт кечираяпсиз. Бунинг асоси, тағзамини ҳақида жиддийроқ ўйлаб кўринг: аввало юртингизда тинчлик, одилона тузум ҳукмрон бўлмаса, сизнинг ақлий ва жисмоний кучингиз нималарга сарф этилган бўларди? Курол кўтариб, тунлари оромини тополмай юрган халқларнинг сиздан нимаси кам? Шундай экан, имкониятларингиздан имконлар излаб, жами қобилиятингизни сафарбар этиб, оқибат кўрсатиб, фарзандлик бурчингиз, яъни қарзингизни адо эта олдингизми шу юрт учун? Хўш, эл қўллаб, улус тингламаса, юрт тан олмаса, сиз қай даражада қадр топардингиз? Шундай экан, ўзингиздан ортиб, элингизга не қаромат кўрсата олдингиз? Ортимизга қарайликчи: тўғри, бизни «фалончининг фарзанди» эканмиз у-чун сийлашган. Нега? Отамиздан беҳисоб молу дунё қолган эмасдир. Аммо улар кўпчиликка оқибат кўрсатишган. «Ўзингни бил, ўзгани қўй» деган ғариб туйунчага осилиб яшаманган. Одамларга қўлидан келгунича яхшилик қилишга ҳамиша шошилган.

Тўғри, оқибатнинг қўринишлари хилма-хил. Хорижий мамлакатлардан берида бўлиб қайтган танишим гапириб қолди: «У ёқларда тўкин-сочинлик. Лекин ҳама нарса совуқ, ҳатто бинолару жижошларнинг кўрмигача муздек нафас уриб қолгандек. Одамларининг жилма-яётганини ҳам, хафа бўлаётганини ҳам фарқлай олмайсан киши. Жуда ҳисси кимсаларга айланиб қолишган». Ҳа, биз бугун дунё билан бўйлашяпмиз. Лекин унутмаслигимиз шартки, дунё бўйлаша олмайдиган бойликларимиз жуда кўп. Ана шулардан бири Оқибатдир. Бугун биз унинг қамайиб бораётганига қайғурмасак, эртага йўқотиб, тополмай қолишимиз турган гап. Шундай эмасми?

Ойбуви ОЧИЛОВА,
журналист

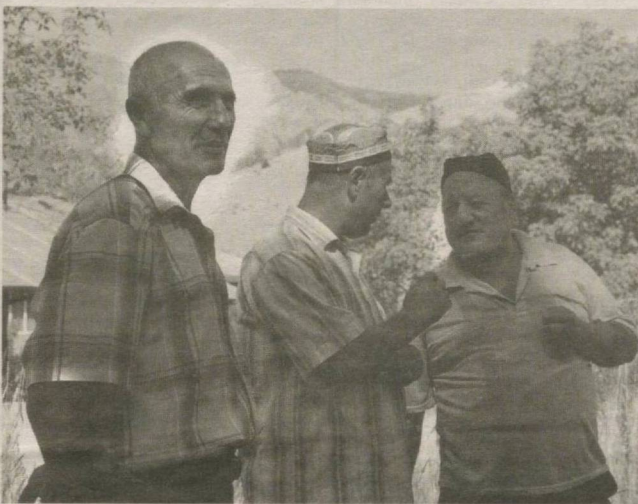
ЯШАСИН ОҚИБАТ!

ролмай ётибман. Уйга дўхтир қақиргандим, шифохонага йўлланма бериб кетди. Охири зўрга ўрнимдан туриб йўлга чиқдим. Автобуга чиқиб олсам-ку, ҳайдовчилар инсоф қилиб олиб бориб қўйишар, шунгаям дармоним бўлмаяпти-да, болам... Гулрух бу гапларни эшитиб, дугонасига эргашиб кетмаганидан ич-ичидан қувонди. Жилмаганча кампирнинг сумкасини олди-да, ўзини суяб автобус томон юрди. Манзил олисгина экан, момо бўлса автобус ҳар тўхтаганида деразадан атрофга бурилиб-бурилиб қарар, одамларнинг орасидан кимларнидир қидирарди, чамаси.

— Сенга ҳам юк бўлдим-да, болам, — деди ниҳоят ёнидаги бўшаган жойга уни имларкан. — Бу кишининг ҳеч қили йўқмикин, деб ўйлаётгандирсан-а, болам. Йўқ, ўғлим-қизим, набираларим бор. Лекин ўз ташвишларидан ортишмайди. Нега кундан буён йўлларига кўз тикаман. Ўғлим омон бўлсин, яхшигина жойда ишлайди, қизим эрининг қўлига қараган одам-да...

Буви сўзларкан, киприклариде илиниб турган ёшни яширмоқчи бўлиб нигоҳларини яна дераза томонга олиб қочарди.

Кампирни касалхонага жойлаштириш Гулрухнинг кўп вақтини олмади. Ширинсуз ҳамширалар аввал ҳам бу ерда даволаниб кетган қадрдон «хола»ларини

гаплари қулоғи остида жаранглайверарди. «Моможонгинам, бугун албатта сизни кимдир хурсанд қилади. Чунки мен сизни соғиндим, кичкинагина яхши иш ҳам қилдим», дея ўз-ўзига шивирларди қадамларини тезлатиб...

Лекин... У мактабига етиб келганида синфдошлари тўртинчи соатта киришган. Ҳамама гапни дугонасидан эшитган ўқитувчисининг қовоқлари солиқ, синфдошлари эса алланечук ёт қараш қилишарди.

— Нима, ўқиб сенга ўйинчоқми? — муаллимасининг биринчи сўроғи шу бўлди. — Агар у кампир сенга бирор ёмонлик қилганида қим жавоб берарди?

қайдликни болаларимизга сингдиришга уринамиз: «Бировга қарз берма, сирингни айтма, ўзингни бил, бошқа билан ишинг бўлмасин...» Кўчага чиққан фарзандимиз ҳамма нарсага иккиланиш билан қарайди. Кўнглидаги болаларча бегубор туйғулар ва «ўғитлар» эндигина шаклланиб бораётган қарашларини алғов-далғов қилиб ташлайди. Тўғри, одамсўз ўз қадр-қиммати уни қайта яшани яхши. Бу нуктада эса «Оқ-қорани ажрата билмок» тушунчаси ёрдамга келади. Демакки, эзгу ишларни, ҳуш фазилатларни унутмаганимиз ҳолда, дилбандларимизга ақлу фаросат тарбияси-

БОЛАНГИЗ НИМАНИ ЎҚИЯПТИ, КЎРАЯПТИ?

Компьютерхона ёнида турган 8 ёшли Жавлонбекнинг гапларини эшитиб ёқа ушладим: — Менга кўпроқ «Layne», «Gta», «Dota» ўйинлари ёқади. «Уларда машина кетаётиб, одам ўлдириш» керак. Кинолардан эса «Хишник», «Дракула», «Ўргимчак одам», «Чужой против Хишнику» фильмларини кўргим келади... Хўш, мавжуд ҳолат тўғрисида мутахассислар нима дейди? **Озода КЕНЖАЕВА, Тошкент шаҳар 1-болалар шифохонасининг олий тоифали шифокори, невропатолог:**

— Ёш боланинг мия фаолияти катталарникига нисбатан фаолроқ ишлайди. Улар кўрган, эшитган нарсаларини тез ёдига сақлаб қолиб, шунга тақлид қила бошлайдилар. Бу ўз-ўзидан шартли рефлексга айланиб кетади. Катталарнинг сигарета чекаётганини кўрса, унинг ҳам шундай қилгиси келади. Худди шунингдек, жангари фильмлардаги ваҳшиёна ҳаракатларни амалда қўллаш ҳам ёш болалар учун жуда қизиқ. Охир-оқибат, акиси ёки уқасига беҳиёр-жид-дид тан ҳароҳати етказиб қўйган болалар ҳам учрайди.

Бош миядаги кўзғалишлар ўз-ўзидан бошқа аъзоларга ҳам салбий таъсир кўрсатиши аниқ. Айниқса, бу ошқозон иш фаолиятининг бузилишига сабаб бўлади. Оқибатда, болада тажарулик кучайиб, стресс ҳолати юзага келиши мумкин. Бундай болалар ота-онага нисбатан ҳам ёмон муомала қилади. Ҳамама нарсага бефарқ бўлиб қолади. Кечалари алаҳсираб, бақиради, яхши ухломмайди. Ахйри, ҳаммаси йиғилиб, невроз касаллиги келиб чиқади...

Боланинг тинчгина компьютер олдида ўтириши ота-оналарни қувонтиради, албатта: фарзандим тил ўрганапти, география билан шуғулланыпти, дунё қарашини кенгайтапти, деб ўйлайди. Компьютерда нималар қилиб ўтирганини эса ҳамиша ҳам назорат қилавермаймиз. Вазият шу тахлит давом этаверса, бола ўзини жуда эркин ҳис қилиб, бебошликка берилиб кетади. Бора-бора яқинлари, ўзи олдидаги масъулиятни унутиб, ҳамма нарсага қўл силтайди, лоқайдлик касаллигига чалинади. Вақт ўтиб, фарзандингизда бундай салбий ҳолатларни сезиб қола-

сиз, аммо унда кеч бўлади.

Биз бола тарбияси деганда, асосан, унинг яхши кийиниши, қимматбахо ўйинчоқлар ўйнашини тушунамиз. Бутун саъй-ҳаракатларимиз шунга қаратилган ва ўз-ўзидан у билан гаплашиш, қизиқтираётган саволларга батафсилроқ жавоб бериш, яхши-ёмонни фарқлашга ўргатиш учун вақт тополмаймиз. Бундаки бола ота-онасини фақат ўзини боқувчи, пул билан таъминлаб турувчиси сифатида

қабул қилиб қолмайдими?

Афсуски, «бола психологияси» деган тушунча айримлар учун бегона. Унга ҳам аҳамият берамиз. Ота-боболаримиз бизни қандай тарбия қилишган бўлса, биз ҳам фарзандларимизни шундай тарбиялаймиз, деб ўйлаймиз. Аммо яшин тегизлигиде давом этаётган тараққиёт ўзгаришлари-чи? Буларни ҳам унутмайлик. Хўш, бола психологиясига қандай таъсир кўрсатиш керак?

Лилия НИГМАТУЛИНА, Нисомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети психология фани ўқитувчиси:

— Боланинг бош миясидаги ҳужайраларнинг ва улар ҳаракатининг шаклланиши 4-5 ёшдан бошлаб 14-15 ёшгача ривожланади. Бу даврда гоёвий хижатдан ижобий фильмлар кўрса, тарбияга мос китоблар ўқиса, унга нисбатан яхши муомала ва муносабатда бўлиб, боланинг бош мияси соғлом фикр билан улғаяди. Бу дунёдан иллат эмас, ҳикмат излашга ўрганади. Акс ҳолда, болада ўз-ўзидан «аутизм», яъни ода-

✓ НИМА ДЕЙСИ?

мовилик, реал оламдаги муаммоларни ҳал қилишдан қочиш, мулоқотга кириша олмаслик, муомала маданиятини билмаслик сингари нуқсонлар илдиэ отади. Кечиримлилик, сабрлилик, саҳийлик каби фазилатлар унинг табиятига бегона бўлиб қолади.

Болалик давримизни бир эслайлик, «Ялмоғиз кампир», «Бу-ратино», «Зумрад ва Қиммат» эртақларини севиб ўқирдик. Уларда эзгулик ҳамиша бевузлик устидан ғалаба қилади ва бу мурғак ёшимиздан оқнигимизга сингиб қолган. Ҳозирги тарбия воситаларининг барчаси ҳақида бирдек шундай дея оламизми? Шунини ҳам унутмаслик керакки, компьютер ўйинларини ётпасига салбийга чиқариб қўймаслик лозим. Дикқатни жамлаш, хотирани мустаҳкамлаш, мулоҳаза юритишга йўналтирадиган ўйинлар ҳам борки, уларни фарзандларимизга тавсия қилишимиз айти мумкин.

Барно МИРЗААХМЕДОВА, «Оила ва жамият» мухбири.

ЯХШИ УЙҚУ СИРИ

Хеч эътибор қилганмисиз: аёллар ишга боради, бола тарбияси, уй юмушлари, ҳатто, сериал кўришга улгуради. Қарабсизки, тўйиб ухлаган келганда эса вақт йўқ. Натижада, ҳолдан тояди, чарчайди, сал насага асабийлаша бошлайди, бора-бора «куш уйқу» бўлиб қолади. Уйқудан етарлича куч ололмайди ва доим безовталаниб ётади. Эрталаб эса юзи рангпар, чарчокли ҳолда, кўзлари остида халтачалар пайдо бўлади. Кейинги кунга айтмай қўяқолинг. Энг ёмони, уйқусизлик уларнинг гўзаллиги ва соғлиғига салбий таъсир кўрсатади. Шу туфайли улар эрта қарий бошлаши мумкин.

Бутун умр давомида уйқуга қанча вақт сарфланаркин? Агар ўртача ҳисобда 60 ёшни оладиган бўлсак, шундан 20 йилни уйқудан ўтказар эканмиз. Инсоннинг қанча вақт давомида ухлаши унинг ёшига боғлиқ. Яъни организм қанчалик ёш бўлса, киши шунчалик кўп ухлайди. Масалан, янги туғилган чақалоқ суткасига 20 соат ухласа, бир ёшга тўлган, 16 соатлик уйқу билан қаноатланади. 5 ёшдаги болалар эса суткасига 12 соатдан кам ухламасликлари лозим. Бошланғич синф ўқувчилари 11-12 соат, юқори синф ўқувчилари

ри 8-9, катта ёшдаги инсонлар эса 8 соат дам олишлари лозим. Энг яхши ва соғлом уйқу бу — туннинг ярмидан бошланади. Иложи борича, уйқуни соат тунги 10-11 дан кейинки тасмаслик керак. Агар сиз осуда дам олишни хоҳласангиз, куйидаги тавсияларга риоя қилинг:

* Уйқуга кетишдан олдин ҳонани яхшилаб шамоллатинг. Ўтоқхонангиз тинч ва қулай бўлсин.

* Бир хил вақтда уйқуга келиб, бир вақтда уйғонишга ҳаракат қилинг.

* Уйқуга кетишдан икки соат аввал ақлий меҳнат билан шуғулланишни тўхтатинг. Айниқса, қизиқарли китоб ёки кино кўришдан ўзингизни тийинг. Чунки улар диққатни тартади. Яхшиси, енгилроқ нимадир ўқинг ё кўнглин очар кўрсатув томоша қилинг.

* Ўтишдан олдин чой, қаҳва, спиртли ичимлик истеъмол қил-

САЛОМАТ БЎЛИНГ

манг. Улар нерв толаларини кўзгатиб, уйқуни қочиради.

* Оч ёки ҳаддан зиёд тўйган ҳолда ётманг. Кечқурун ўта ёғли овқатланманг.

* Уйқудан ярим соат олдин илиқ ванна қабул қилинг.

* Бошингизни ёстиқ тағига қўйиб ётишга одатланманг.

* Қўлларни икки томонга ёйиб, чалқанча ҳолатда ётишга ҳаракат қилинг. Аммо чап томонга ёнбошлаб ёки қорин билан ётиш тавсия қилинмайди. Чунки бундай ҳолатда нафас олиш ва юрак уриши қийинлашади.

Яна бир кичкина маълумот: кишининг қандай ухлашига қараб унинг айрим хусусиятларини билиб олиш мумкин экан. Масалан:

* Чалқанча, яъни осмонга қараб ётадиганлар — ҳеч нарсадан тап тортмайдиган кишилар бўлишаркан. Улар фақат олдинга қараб интилишади.

* Чап томонга ёнбошлаб ётадиганлар — севгида омади йўқроқ ва ҳатто бироз ижодкор кишилардир.

* Ўнг томони билан ётадиганлар — хотиржам ва асаблари анча мустаҳкам тоифадагилардир.

Феруза РАҲМОНКУЛОВА
тайёрлади.

ТАБИАТ — ДОРИХОНА

ПЎСТЛОҒИ ҲАМ ШИФО НЕЪМАТ

Шифо тариқасида тутнинг шохча пўстлоғи, барги, мевасидан фойдаланилади. Мевасида флавоноид, дармондорилар — С, РР, В₁, В₂, каротин, лимон ва олма кислоталари, эфир мойи, темир тузлари, қанд, ошловчи моддалар бор.

Шу моддалар туфайли тут азалдан халқ табобатида қўлланилиб келинмоқда. Абу Али ибн Сино нордон тут оғиз ва томоқ шишларини қайтарди, барги эса томоқ шишларига ва томоқ оғриғига фойдади, қуритилгани ёмон яраларга шифо бўлишни алоҳида таъкидлаган. Алломанинг ёзишича, тутнинг ҳамма хилини ҳам таомдан илгари ейиш керак.

Тут пўстлоғи қайнатмеси турли яраларни би-тиришда, балғам қўчиришда фойдалидир. Мева-

сида фосфор борлиги учун ёш болалар ва ҳомиладор аёлларга жуда асқотади.

Бронхит, ўпка шамоллаши, зикқи нафас (бронхит астма)да:

* 800 грамм қандга (ёки шакарга) 1 литр сув қуйиб, шакар эриб кетгунча қадар оловга қўйлади. Ва олдиндан тайёрлаб қўйилган тут мевасининг шираси бир донга лимон ширасига аралаштирилади. Яна оловда қайнагунча 5 дақиқа пиширилади. Тайёр бўлган ширадан 1 ош қошиқдан кунга 5 маҳал ичилади. Бу шира малҳам балғам қўчириш хусусиятига эга.

Климаксда:

* 1 кг янги ёки қуритилган 0,5 кг тут меваси олиниди. Устига 0,5 литр сув қўшиб, паст оловда 30 дақиқа қайнатилади. Сувни тўйиб, мева массасини олдинги — биринчи қайнатмага аралаштирилади. Қуёқ холига келгунча 300 грамм тоза

асал қўйилади. Оловда қайнагунча аралаштириб турилади. Сўнгра совутилади, 1 чой қошиқдан кунга 2 марта овқатдан кейин ичилади.

Камқонлик, бод, қанд хасталигида:

* Тут меваси эзилади. 2 ош қошиқ мева 200 мл. қайноқ сувга аралаштирилади. Термосда 4 соат дамланади. Сузилади, 50 граммдан 4 марта таомдан олдин ичилади.

* Тут мевасини янгисини ёғоч қошиқ билан эзиб шираси олиниди. Ширага қайноқ сув аралаштириб, ярим стакандан 3 марта ичилади.

Миокардиодистрофия, юрак порогига:

* Яхши пишиб етилган тут мевасини ҳар кун 250-350 граммдан 4 марта истеъмол қилиш даркор. 3-4 ҳафтадан кейин бемор аҳоли яхшиланади, оғрик пасаяди, енгил нафас олади.

Ичкетар, дизентерия, энтероколитда:

* Майдаланган тут мевасидан 2 ош қошиқ олиниди ва 200 мл қайноқ сувга солиб 4 соат дамланади сузилади. 1/2 стакандан 3 марта таомдан олдин ичилади.

* Ичкетарда тут мевасининг хом — пишмаган ҳолидаги дамламаси шифо бўлади.

* Ҳар кун 200 грамм янги тут меваси истеъмол қилиш керак.

Қандли диабетда:

* Ҳар кун 300 грамм янги ёки қуритилган нордон тут мевасини ейиш керак. Ширин тут меваси ейилса, беморнинг қондаги қанд миқдори ошиб кетади. Эҳтиёт бўлиш тавсия этилади.

* Таомга тут барги (майдаланган, қуёқ ҳолда-гиси) қукуни қўшиб ейиш керак.

* Тут барги (қуритилгани)дан 1 ош қошиқ олиниб, 1 стакан қайноқ сувга солиниди, 30 дақиқа дамланади. Сузилади. Ярим стакандан 4 марта таомдан олдин ичилади.

Шотут меваси эса қон босими юқори бўлганда, эпилепсия, баъзи руҳий хасталиқларни даволашда фойда беради. Шунинг ёлда тутни керакки, тут мевасининг янгисини истеъмол қилгандан кейин совуқ сув ичиш маъна этилади. Сабаби, қорин дам бўлади, ахён-ахёнда ичкетарга мушало қилади.

Оқ тут мевасини қон босими юқори — гипертония хасталиғига қалинган беморлар меъёрида ейиш керак. Акс ҳолда, айниқса, иссиқ ҳаво ҳароратида қон босими ошиши мумкин.

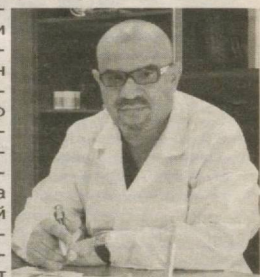
Мирзамир МИРЗАШАРИПОВ,
доришунос

МУТАХАССИС МАСЛАҲАТИ

ФАҚАТ АЁЛНИ АЙБЛАМАНГ

DOCTOR-D клиникаси раҳбари, тиббиёт фанлари номзоди Дилмурод Эргашев жавоб беради:

Шифокор сифатида бир оддий ҳақиқатни айтишим керак: эр-кавлар ҳам бепуштликка аёллардан кам дуч келмайдилар. Ваҳоланки, ҳаёт тажрибаси шуни кўрсатадики, кўпчилик оилаларда бепушт никоҳ учун айб шак-шубҳасиз аёл киши зиммасига қўйилади. Минг бир истиҳоло билан қимтиниб, тиббий кўриклардан ўтади, ҳамма таъна-дашномларга чидаб даволанади ва... ўзининг соппа-соғ эканлигини билгачина шифокорларнинг талабига ён бериб, эрига қўрқа-писа «сиз ҳам текширувдан ўтаркансиз», деб айтишга журъат этади. Албатта, эркакнинг жинсий алоқага лаёқатлилиги унинг фертиллиги, яъни бола туғдиришга қобилиятини белгилайдиган ягона кўрсаткич эмаслигини унутмаслик керак. Кўп ўринларда жуда заиф потенция сперманийг ўта фертиллиги билан қўшилиб келади. Баъзан аксинча, сперматозоидларга эга бўлмаган сперма эгаси юқори потенцияга эга бўлиши мумкин. Одатда, бундай эркакларни сперма таҳлилидан ўттишга қўндириш ниятда қийин бўлади. Бунинг устига, унинг бепушт никоҳ муддати унча катта бўлмаса, бу масала янада қийинлашади.

Шуни ҳам ёдда тутиш лозимки, эркакнинг бепуштлиги аёлнинг бепуштлигини истисно этмайди. Бепушт никоҳларнинг 30%ида эркак ва аёл бепуштлигини таъхислаганда аёлни ҳам кўриқдан ўтказиш талаб қилинади. Заруратга қўра эса улар бир пайтда даволанишлари мақсадга мувофиқдир.

Шундай ҳоллар ҳам учрайдики, аёл ҳам, эркак ҳам жинсий жиҳатдан мушалоқ соғлом, аммо ҳомиладорлик содир бўлмайди. Баъзида бу уларнинг биологик ёки иммонологик ўзаро мос келмаслиги билан боғлиқ бўлади. Бу эса махсус пробалар ёрдамида аниқланади. Бунда уларнинг айримлари аёлнинг фақат эри билан мос келишини текширишга қаратилган бўлса (посткоитал тест ёки Шкварский пробаси), бошқалари эри ва донор билан мос келишини текширишга қаратилган бўлади.

Жинсий шерикларнинг ўзаро мос келмаслиги ҳар қандай бепуштлик шакли билан қўшилиб келиши мумкин. Шунинг учун ҳамма бепушт эр-хотин жуфтликларини текширувдан ўтказишда ўзаро мос келишликка топшириладиган таҳлил текширувидан ўтиш биринчи ва мажбурий амаллардан ҳисобланади.

Бу борада бизнинг “DOCTOR-D” ихтисослаштирилган клиникамизда керакли муолажалар, тиббий ёрдамлар кўрсатилади (тел: +99871-113-00-57).

E-mail: hospital@doctord.uz

URL: <http://www.doctord.uz>

(1)

САВОЛ-ЖАВОБ

ЧАНДИҚДАН ҚУТУЛИБ БЎЛАДИМИ?

— Онамнинг ёши 45 да. Аммо 5-6 ой бўлди, қовоқ ва кўз остларида чандиққа ўхшаш нарса чиққан. Шу билан бирга у кишида бачадон миомаси ҳам аниқланди. Чандиқларни йўқотса бўладими?

Дилфуза ХОЛИМЗАЕВА,
22 ёш, Тошкент

— Чандиқни кўрмасдан уни даволаш мумкин ёки йўқлигини айтиб бўлмайди. Умуман ўзидан-ўзи пайдо бўлган чандиқ аксарият ҳолларда онкологик хусусиятга эга. Ёки ўша соҳада йирингли яра чиққан бўлса ҳам чандиқ қолади. Бемор онкологга мурожаат этгани яхши.

ҚУЛОҚ ДЕРМАТИТИ НИМА?

— Лор шифокори фарзандимнинг қулоғини текшириб, дерматити бор, деди. Бунинг сабаби нима ва давоси қандай?

Хосият МУҲАММАДИЕВА,
Бухоро

— Дерматит — терининг яллиғланиш касаллиги бўлиб, ташқи муҳит таъсири натижасида келиб чиқади. Одатда дерматит 6-14 ёшли болаларда қулоқ супраси ё ўрта қулоқда пайдо бўлади. Асосий сабаблари — аччиқ замбуруғ, сера (қулоқ кири) тикилмаси ва чўмилганда сув кириб битиб қолишидир. Бундай беморни оториноларинголог даволайди.

БУҚОҚДАН БЕЗОРМАН...

— “Йодид”, “Йодомарин” ичяппман, лекин фойдаси бўлмапти. Қалқонсиммон без устидаги томир шишиб туради. Ташқи буқоқни қандай даволаш керак?

Нодира Хўжамуродова,
Самарқанд

— Буқоқ, ҳатто ташқи буқоқнинг турлари кўп. Шу сабаб УТТ, қон ва бошқа таҳлиллардан ўтиб, эндокринолог назоратида даволанинг. Бемор соғлиғининг индивидуал хусусиятларидан келиб чиқиб иш тутилса, буқоқдан фориг бўлиш мумкин.

Саволларга тиббиёт фанлари номзоди
Тоҳир ИБРАГИМОВ жавоб берди.

ХАЛОЛ ИҚРОР

«Ота-онам ҳар доим мендан кўра синглимни кўпроқ яхши кўриб келган. Буни улар ҳеч яширмайдилар ҳам. Кичкина пайтларимда-ку бундан жажим чиқар, аммо бора-бора ҳеч нарсадан умид қилмай қўйдим. Ва охир-оқибат ҳаётда ўз мақсадларимга эришиш учун ўзимга нисбатан бешафқат бўлишга ўргандим. Энди бугунги кунга келиб мен ота-онамни тўлиқ таъминлайман, аслида ҳеч нарсага қодир бўлмаган ўша инжик синглимни ҳам улгайтириб, оёққа қўйяпман».

Ҳа, кўпгина биз оиламидаги қайси болани камситсак, назар-писанд қилмасак, бир кун келиб айнан шу бола бошқа ака-укаларига нисбатан кунимизга яраб қолиши кўп учрайдиган ҳолат. Аммо биз ундан қанчалик манфаатдор бўлмайлик, шу фарзандимизга муносабатимиз ҳамон ўша-ўшалгича қолаверади. Агар биз уни илгари болалигида «одамови, писмиқ ёки лапашанглиги» учун ёзгириб келган бўлсак, эндиликда ўша – бизнинг эркатойимиз бўлган укаси ёки синлисига етарлича ҳомийлик қилолмаётганидан фиғонимиз фалакка чиқаверади. Нега шундай? Нима учун биз ота-оналар фарзандларимиздан бирини иккинчисидан устун қўямиз? Қаноатимиз остига олинган боламиз эҳтимол ёшлигида кўп касал бўлгандир, балки у ҳамма болаларимиз орасида энг ёқимтойидир, балки унинг эркинлиги ва эркалиги бизни доим руҳлантириб, кайфиятингизни кўтариб турар, балки унда сиз ўзингизда йўқ хислатларни кўриб, бундан кўр-кўрона фахрланарсиз, ёки бутунлай тескарисис, болангиз бошқа ака-укаларига нисбатан камчилик ва нуқсонлари бўлгани учун унга раҳмингиз келганидан жон-жаҳдингиз билан уни бутун оламга «оппоқ» қилиб кўрсатингиз келар ва ҳоқозолар. Аммо гарчи «ома» сўзи маъно жиҳатидан «муҳаббат» атамасининг ўрини боса олсада, кўпинча барибир фарзандларингиздан бирига нисбатан тўлиб тошган ўша меҳрингиз бошқасига қолганда негандир жуда тақчил бўлиб қолади.

Бир мактабда болаларга ота-она меҳри ҳақида эркин иншо ёзиш топшириғи берилади. Иншо натижалари ўқитувчиларни ҳайратга солди.

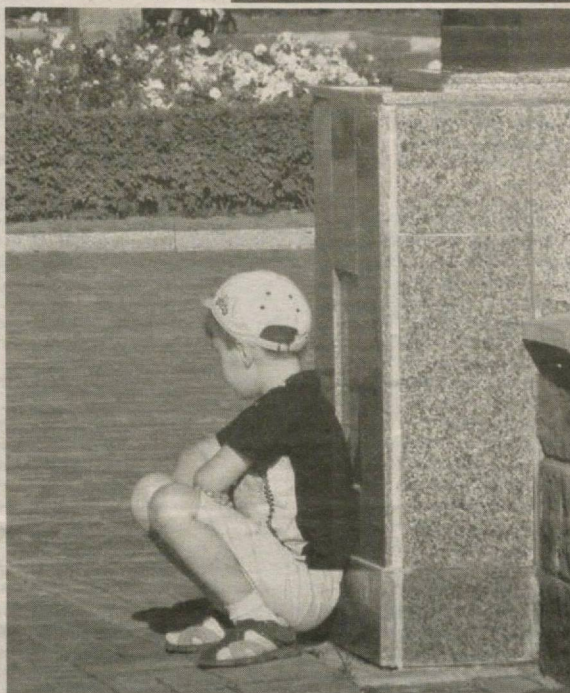
ЎЗ УЙИДА БЕГОНАЛАР

«Уйда нимаики ёмон нарса содир бўлса, ҳамма айб менга ағдарилади. Гарчи тўполончиликда акам мендан қолишмасида, ҳеч ким уни уришмайди ва ҳамма қилиқларини кетма-кет кечираверади».

«Ойим сингилчамни жуда-жуда яхши кўради. Майли-да, мен эса барибир уларнинг иккаласиниям яхши кўриб қолавераман».

Ва қизиги шундаки,

ҲАЁТ САБОҚЛАРИ

биз ота-оналар орасида: «Нима қилай, болалар барибир бошқача! Тан оламан, бошқа болаларимга уни яхши кўрганчалик бўлмайман. На чора?» — дейди елкасини қисиб.

Тўғри, кичик болалар ҳар доим катталарига нисбатан эътибор марказида бўлади. Рухшунослар бу ҳолни оналик(оталик) туйғуларининг йиллар ўтиши билан чуқурлашиб бориши сифатида баҳолайдилар. Агар оилада бир қиз, бир ўғил воғга етаётган бўлса, қоидага кўра она кўпроқ қизига нисбатан эътиборлироқ бўлади.

Бизнинг давримизда эса,

шунингдек? биринчи никоҳдан бўлган болани ёмон кўриш, иккинчи никоҳдан туғилган «умий» фарзандни эса кўпроқ «аллада азиз қилиш» ҳолатлари ҳам учрайди. Аммо шу билан болаларни бирининг биридан устун қўйилиши сабабларининг жиддий қоидалари тугайди. Ундан у ёғида бўлган нарсаларни сабаб

худди қон душманлардек бўғишган, кўзларидан ғазаб сочилган, сингилнинг юракни тилка-пора қиладиган чинқириғи оламни тутган эди.

Она жон ҳолатда ўша ёққа югуради. Қизча ҳам онасига кўзи тушган заҳоти:

— Ойижон, акамга қаранг... — дейди-ю, хўнграб юборади.

Ака «а» дейишга улгурмай, она унга ташланади. Ҳар доим-гидек у жазоланади. **Аслида нима бўлганию, аслида ким айбдор эканлигини сурштириб ўтиришга эса вақт бўлмайди. Чунки ошхонада пишаётган овқат тағига олиб кетиши мумкин.**

Ана энди қизалоғинингизнинг тантана қилишини кўринг-а. Ўзи нари борса 7-8 ёшда-ю, шугина умри давомида ота-онасини қандай қилиб йўриғига юрдириб олишининг ҳадисини шундай олволанки, қўяверасиз. Она эса барибир она-да, ҳар ҳолда акасини бекор жазоладим-да, балки унинг айби йўқдир, — деб ич-этини ейди. Бу пайтда ўғил бурчақда турганча сингисига нафрат билан жимгина қараб тураверади. «Нега ҳар доим онам фақат унинг гапига ишонади? Нега ҳамиша ҳамма айб менга ағдарилади? Нега онам қизини яхши кўради, мени эса йўқ?»

ШУ АДОЛАТДАНМИ?

Горио ота ҳақидаги маҳзун ҳикояни ўқиганисиз? Уч қизнинг отаси бўлган бу чол ҳамма қизини бир-бирдан кам қўрмаган ҳолда шу қадар қаттиқ ва кўр-кўрона севадики, бу қизларнинг олиймақом хонимлар қаторига қўшиб уни жону жаҳонини аямайди. Бутун умрини, бор молу мулкни унинг наздида фақат ва фақат олий мақомларгагина мансуб бўлиши қизларини олий даражага етказиш йўлига сарфлайди. Кун келиб, ўзи куч-қувватдан кетиб, қаровсиз, ночор аҳволда, жирканч ижарахоналарда очлик ва ҳасратидан азоб чекиб ётган қўйи ҳам қизларнинг дарду ҳасратидида қоврилади. Уларга айна пайтда ёрдам қўлини чўзолмаётганидан аччиқ кўзёшлар тўқади. Аллақачон отаси тўғайли олийнасаб оймиларга айланган уччала қиз эса отасини — улар учун пул чиқарувчи ҳамёну,

қилиб кўрсатиш абсурддан бошқа ҳеч нарса эмас.

Масалан, оғир, ювош, зийрак, ақлли бола ота-онаси уни ҳар қанча яхши кўрмасин, бир кун келиб бошқа, мутлақо беғона бўлган, жиззаки, жаҳлдор, худбин одамга айиланиб қолишини қандай баҳоласа бўлади?

РАНЖ ВА АЛАМ

— Нимагадир болалар кўп жанжаллашадиган бўлиб қолишбидими? — ҳайрон бўлиб сўрайди эр хотинидан. Чунки бу пайтда бошқа хонада қиёмат кўлган, ака-сингли бир-бирини

ҳамду санолар ёғдирувчи муҳлисларини — ҳаттоки, ота ўрнида тан олишга ҳам ор қиладилар, ундан ирганадилар ва ўз оталарини сўнгги йўлга кузатишга ҳам ярамайдилар. Чунки уларнинг ўз ташвиш ва муаммолари етарли эди: кимидир жазмани ташлаб кетмоқчи, қайсинингдир эри ажрашиб, тегишли пул улушидан маҳрум қилмоқчи, яна бирида эса унданда баттар муаммо.

Бу билан биз эркалатилган болалар бир кун келиб бизни рад этиб кетиши, аксинча, биз ҳар доим камситиб келган болаларимиз ниҳоят мана энди меҳру-муҳаббатимизни қозониш учун жон-жаҳдлари билан бизнинг оғир кунларимизга яраб қолишди, демоқчи эмасмиз.

Фақат, болалар — улар ака-укалар — туғишганлар эканликларини тушунишлари керак. Уларнинг ишлари, қувончи, кесарак бўлса, ғаму ташвиши ҳам бир бўлиши керак. Шу ҳулосаларга асосланган ҳолда болаларингизга нисбатан муносабатингизни шакллантира олинг.

Қолаверса, фарзандларингизнинг бирини бошқасидан кўпроқ яхши кўриш эмас, яхши кўрмаслик қўрқинчлидир. Ўз фарзандларингиздан бирининг сиз учун кераксиз юк ёки ортиқча эт бўлиб туолишидан даҳшатлироқ нима бўлиши мумкин? Майли, ўша болангиз ҳақиқатдан ҳам сизнинг саяй-ҳаракатларингизга қарамай, нимжондир ёки сиз нафратланадиган одамга ўхшар, сизнинг хизмат поғоналаридан кўтарилиб кетишингизда жиддий тўсиқ бўлгандир, у тўғайли соғлимизни бой берган, ёки уни бошқаларга «шу менинг болам» деб кўрсатиб бўлмайдиган даражада хунукдир, ногирондир, аммо ундан нафратланган ва бу нафратни бошқа фарзандларингизга нисбатан муҳаббат тўғайли бўрттиришингиз, бордори биттагина бўлсада, ўша болани ҳам энагага топшириб қўйишингиз, кечирасиз, сизнинг рисоладагидек ота ёки она эканлигингиздан дарак бермайди. Бола сиз учун ҳаммиша ташвиш эмас, қувонч ҳам эканлигини унутманг, барака топинг, унутманг!

Дилфуза ҚЎЗИЕВА

МУНАЖЖИМ БАШОРАТИ

Кўй (21.03 - 20.04)

Ҳафта давомида сизни яхши кайфият тарқатайди. Ҳатто каттароқ иш ҳам бошлашингиз мумкин. Нимаики қилманг, омад сизни доим қўллаб-қувватлайди. Яқин кишингиз билан жигиллашиб қолсангиз, ўзингизни ҳеч нарса бўлмагандек тутинг. Ва бу сизга фойда келтиради.

Бузоқ (21.04 - 21.05)

Шу кунларда миангизга қандай гоё келган бўлса, уни албатта амалга оширишга киришинг. Чунки унинг ниҳояси ижобий бўлиши аниқ. Бундан қўшимча даромад ҳам кўрасиз. Романтик ҳаёлларни эса бироз кейинга суриб туриг. Ҳозир вақти эмас.

Эгизаклар (22.05 - 21.06)

Бу ҳафта йирик ва жиддий иш бошлашингиз учун қулай. Дарвоқе, сизга етиб келаётган

ахборотларни обдон текшириб, кейин қабул қилинг. Пайшанба кунини иш юзасидан каттароқ йиғинга борасиз. У ерда ҳам сизга «тош отишлари» мумкин. Эҳтиёт бўлинг.

Қисқичбақа (22.06 - 22.07)

Айни пайтда роса ишингиз кўпаяди. Яхшии ўзингизга битта ёрдамчи топинг. Дўстларингиз сизни ўтиришга таклиф қиладди. Ҳозирча бормай турганингиз маъқул. Негаки, муҳим ишларингиз қолиб кетади. Дам олиш кунини энг яқин кишингиз билан мароқли ўтказасиз.

Арслон (23.07 - 23.08)

Ушбу бурж вақилари айрим масалаларда қарор қабул қилиш учун анча қаққон бўлишлари талаб этилади. Йўқса, кўп нарсадан қуруқ қолди кетишлари мумкин. Иш юзасидан шартнома имзолайсиз ва бу сиз учун омадли ке-

лади. Фақат барча ҳужжатларни жой-жойида тўлиқ қилсангиз бўлгани.

Сунбула (22.08 - 22.09)

Ҳафта ёмон ўтмайди. Кичкина муаммо туғилиши мумкин-у, лекин барини осонгина ҳал қиласиз. Ўзингизни жуда яхши ҳис этасиз. Жума кунини узоқ жўйга йўл оласиз ва сафарингиз кўнглили ўтади.

Тарози (23.09 - 23.10)

Душанба ва сешанба кунлари бироз безовталаниб юрасиз. Агар сизни кимда ким қўллаб-қувватлаётган бўлса, бу «халоскор»ингизга унчалик ҳам ишонмаганингиз маъқул. Чунки бу ишларни у сиздан манфаат кўриш учун қилаётган бўлиши мумкин. Шахсий муносабатларда ёлгон ишлатманг, бу сизга катта зиддият келтириб чиқаради.

Чаён (23.10 - 22.11)

Шу ҳафта сизни қийнаб юрган муаммоларингиз орта чекинади. Ўзингизни анча енгил ҳис қиласиз. Ишхонада муомалангизни чиройли қилсангиз, сиздан яхши ходим йўқ. Эски дўстларингиз билан алоқангизни тиклайсиз. Соғлимизга келаётган бўлса, тиш оғриғи безовта қиладди.

Ўқотар (23.11 - 22.12)

Ҳозирча, ўзингизга бир оз ишонмайроқ турибсиз. Агар шу зайлда давом этсангиз, бу сизга қимматга тушади. Уйдагиларнинг маслаҳатига ҳам қўлоқ тутинг. Уларнинг ҳўяли фикрлари сизга ёрдам бериши мумкин. Пулингизни эса эғлаб ишлатинг, қийналиб қолишингиз ҳеч гап эмас.

Тоғ эчкиси (22.12 - 20.01)

Ҳафта бошида сизни майда-чуйда муаммолар безовта қиладди. Барча назоратни кўлингизга олинг. Шуни унутмангки, фақат тўғри бошқарувгина са-

марали натижа беради. Бунда ўзингизга бўлган ишонч таянч вазиёсини ўтайди. Қандай иш бошлашингиздан қатъи назар, омадингиз чопади.

Қовға (21.01 - 19.02)

Бу ҳафта яқинларингиз учун «тичлик ўрнатувчи» фариштага айлана-сиз. Юзга келган зиддиятли вазиятларни юмшата-сиз. Чунки уларнинг муаммоларини ҳал қиладиган ягона одам сизсиз. Ишда расмий ҳужжатларга диққатлироқ бўлинг. Ҳафта давомида бир талай чиқим қиласиз, лекин келадиган фойдаларингиз ҳам бисёр бўлади.

Балиқ (20.02 - 20.03)

Сўнгги вақтда севган кишингизга нисбатан ўта шафқатсиз ва талабчан бўласиз. Жуда қаттиққўллик ҳам уни ҳафа қилиб қўйиши мумкин. Ҳадеб жанжал-чиқаревиш сизга фойда келтирмайди. Кечиримлироқ бўлишга ҳаракат қилинг.

Фарангиз УМИДОВА тайёрлади.

Айталики, фарзандингиз билан кўчага чиққанингизда ундан нима ейишини сўрадингиз:

— «Хот-дог» оверайми ё «заказ сомса». Бола бола-да! «Хот-дог!», дейди ўйламай-нетмай. Сиз эса ўз тажрибангизга таянган ҳолда фақатгина ёқимли таъм ва ёлгончи тўйимга эга «хот-дог» ўрнига болангизга сомса олиб беришни афзал кўрдигиниз. Аммо бола ҳар қанча оч бўлмасин, бу сомсани маза қилиб ейлмайди. Гоҳ иссиқликдан қийналади, гоҳ думбаси кўнглига тегади, гоҳ ёғи оқади, гоҳ увалади ва ҳоказо. «Хот-дог»ни эса унга ҳар қуни олиб берсангиз ҳам яеяради. Бола-да, фойдасини билмайди. Ахир ўзимизнинг қўлинг ўргилсин ёғи-ёғи ёғу-думбали, қўй гўшти-ю зиратор, пиёзли «заказ» сомсадан тўйимлироқ, фойдалироқ овқат борми, дерсиз. Аммо мулоҳаза қилиб кўрсангиз, қайсидир жиҳатдан фарзандингиз ҳақ:

«Хот-дог»ни оппоққина халатдаги сотувчи ҳар биттасини алоҳида тайёрлаб, оппоқ салфеткага ўраб, қўлингизга тутқазади. Унинг бола ушлаши учун қўлайлиги, қўшимча қилинаётган қайларнинг қизил ва оқлиги, ям-яшил салат барги, сап-сарик сабзи тўғрамининг ўзи қандайдир ўйинчоқчини эслатади, кўринишбеқ болада завқ уйғотади. Одатда ёғли овқатлардан кўра ширинликка ўч бола учун бу иссиқ ярим хўрак мазалидек туюлади.

Энди ҳалиги сомсани олинг. Соқоли ўсган, уриниб кетган қийимли эркак ювилганми-ювилмаган қўли билан сомсаларни титқилаб, ичидан биттасини олади-да, у кафтдан бу кафтига ташлаб, тирноқлари кир бармоғи билан сомсани фарча қорнидан тешиб, унинг ичидаги гўшту думбаларни кўз-кўзлаб мақташга тушади. Камига қирмоч босиб кетган кичкина «баклашка»-сидан ичига арчирилиб-арчилмай, чайилиб-чайилмай тикштирилган қалампир, саримсоқ яна алламбалолар қўшиб тайёрланган сиркадан ҳам қўйиб беради. Бундай «қўрқинчи» амакининг қўлидан қайноқ сомсани олиб ея бошлаган болангизнинг аҳолини тасаввур қилаверинг. Бирпасда эгни боши ёғдан доғ-дуг, оғзидан эса гуп-гуп пиёз хиди уфурган. Йўл бўйи чанқаша-ю ёғдан кўнгли ағдарилаётганидан хархаша қилиб боришини айтмасизми? Хўш, нега бундай?

Албатта, ҳар не ҳақидаги энг биринчи таассурот унинг кўрнишидан олинади. Таомнинг қандай кўрниши эса нафақат қандай идишда қай тарзда безатиб кўрсатилиши билан, балки уни тортиқ этаётган одамнинг таъқи кўрниши билан ҳам боғлиқ. Одатда, таъсирчанлиги кучли боланинг онги ҳар доим унинг иштаҳасига салбий ёки ижобий таъсир қилади. Ликобчасидаги шавлани қовлаштириб, емай ўтирган фарзандингизнинг ёнига келиб, аввал қошиқни қўлингизга олиб, кейин унга «мана, ширин самолёт учиб келяпти. Ҳозир у сенинг оғзингга кириб боради. Қани ҳа-ап этиб уни еб юбор-чи!», деб алдаб кўрганмисиз? Ушанда бола аввалага ўйин тарикасида

овқатдан бир-икки лўқма ейди, кейин ундаги сўлак безлари таомнинг мазаси ҳақида миясига ахборотлар юбора бошлайди ва нихоят энди у қўлингиздан қошиқчасини олади-да, ўзи мустақил, рисоладагидек ея бошлайди.

Унинг учун эндиликда овқатидаги у ёқтирмайдиган пиёз ҳам, сабзи-ю шолғом ҳам йўқ, фақат иштаҳасини очган маза бор! Қизиқ, нима учун боланинг иштаҳаси дарров очилавермайди? Нега уни албатта алдаймиз? Бунинг ҳаммаси нимадан далолат? Муаммо – боламизга таом истеъмол қилиш санъатини ўргатишни ҳамон билмаслигимиздир. Бу эса шунчаки биз «овқатланиш маданияти» деган нарсаси эмаслигини унутмаслигимиз керак.

ТАОМ — ТАРБИЯ ВОСИТАСИ ЭМАС!

Қачонки фарзандимиз санчқини қайси қўлида, қошиқни қайси тутишни, чапиллатмай, ҳўриллатмай овқат ейишни билса бас, деган гап эса мутлақо нотўғридир.

Бола ҳар қандай фойдали таомни мириқиб, маза қилиб эмас экан, бундай овқат унинг учун нақ ўз қўлингиз билан тутқазаётган зиёнининг ўзгинасидир.

Болани мажбурлаб овқат едириш уни ҳар қанча режали бўлмасин, нафақат пала-партиш, балки «мечкай» қилиб қўйиши ҳам мумкин. Бундай хусусиятли болаларда шаклландиган онгни тасаввур қилаверинг.

Яна бир қизиқ ҳолат: социолог Комил Калонов фикрича, қаттиқ назорат остида тарбияланган болалар ё ўта ёмон ё ўта яхши бўлади-лар. Бу эса рисоладагидек дегани эмас. Бундай оилаларда ўсиб улғайган болаларнинг биринчи тоифаси нихоятда қувватли ва кўп овқат ейиши натижасида юзлари лўппи, кўкрак қафаси тик ва гўдайган бўлиб, вояга етгани билан, ақлий жиҳатдан тенгдошларидан бироз орқада қоладилар. Ҳамма нарсани тайёрлигича, ҳеч қандай орзу-истаксиз, энг зўр ҳолатда олиб ўрганган бола ўз-ўзидан бирор бир муаммони мустақил ҳал этиш, изланиш, ихтиро қилиш, топиш, нихоят онгли фикрлаш хусусиятини йўқотиб бораверади. Бу ҳолга унинг атрофидagi тарбия ва муҳит билан бирга асосан мия эмас, танани тўйинтиришга сарфланган таомлар туйғули юзага келган гормонал ўзгаришлар ҳам сабаб бўлиши мумкин.

Аксинча, нозик дид ва фаросат билан олиймақомлик даражасида тарбияланган оилаларнинг фарзандлари эса чиройли, зукко, билимли, айрим тилларни ва бир нечталаб фанини тенгдошларидан кўра беш қарра зиёд билишлари мумкин. Аммо уларнинг соғлиги заиф, курашувчанлиги суст, ёлғизлики хуш кўрувчи «нарцис»лар — ўз-ўзига маҳлиёларга

айланиб бораверади. Ҳар иккала ҳолатда ҳам болада улар истеъмол қилган таомлар хусусияти иштаҳимиз-ийўқми ўз ифодасини топади, яъни: «Хот-дог» мазали, аммо тўйимсиз, «заказ сомса» эса зўр, бироқ керагидан ортиқ!

Ўзимиз исботи учун қуйидаги бир ҳолатни ҳам таҳлил этиб кўрсак: Аҳмад шўх ва ўйинқароқ. Унинг оиласи оддийгина кун кечиради. Бирок ота-онаси ундан ҳеч нарсани аямайди.

Раҳмат ҳам шўх ва ўйинқароқ, ўртаҳол оила фарзанди. Бирок ота-онаси унга кўп нарсани таъқиқлайди. Аҳмад билан Раҳмат битта жойга меҳмонга боради. Чиройли дастурхон. Бир-биридан аъло

МУЛОҲАЗА

елка қисди, тагин онасига қаради ва ҳоказо.

Хуллас, ҳар иккала ҳолатдаги болаларнинг хатти-ҳаракатида меъёр ё ортиқча ёки паст. Бунга бирламчи сабаб болаларнинг турли услубда тарбиялангани бўлса, иккинчи сабаб — уларнинг уйда овқатланаётганида тартиб-қоида асослари ва ётган таом тури билан боғлиқдир. Биринчи оилада бола дастурхон бошида истаган қилигини қилиши, ҳар нарсаси ҳақиб чалғиши, иккинчисиде эса овқатланиш вақтидаги қатъий тартибнинг кучи шу даражадаки, боланинг, бунинг устига табиатан шўх бўлган боланинг бутун диққат-эътибори интизомда бўлиб, хаттоки, таом таъмини ҳис қилишни ҳам унутиб қўяди. Ҳар иккала ҳолатда ҳам бола истеъмол қилаётган овқат на унинг ошқозонига, на миясига ижобий таъсир қилади. Натижада, деярли бир хил шароитда ўсиб-улғайган бўлсада, турли мижоз, турли қизиқ-қаш ва турли йўналишни танлаган Аҳмадда ҳам, Раҳматда ҳам битта умумий жиҳат — номеъёрлик сақланиб қолаверади.

Ўзимиз сўнгиде таъкидлаш лозимки, қадимда фарзанд дунёга келишидан илгари аввало унга етти пушти соғлом, ота-оналик қилиши лозим бўлган қиз ва йигит изланган. Тўйга қадар ва тўйдан кейинги «чилла» вақтида улар нафақат турли кўринмас «инс-жинс»лардан эҳтиётланган, балки энг тоза, энг сара ва фойдали таомларни истеъмол қилиб юришган. Аёл ҳомиладор бўлгандан кейин эса унинг туғилажак фарзанд соғлиги учун қандай муносабатда бўлишини таърифлашга тил оғиз. Нихоят, бола туғилди. Оёғида турди. Тиши чиқди. Илк талаффузларини намоён эта бошлади. Энди у фақат она сутинигина истеъмол қилмайди. Энди унинг, шунча авайлаб, эҳтиётлаб, етти пушт нариддан асраб келган фарзандингизнинг овқатланиши сизнингча қандай бўлиши керак?

Сиз унга момоларингиз каби лунжингизда нон-у ёнғоқ чайнаб берасизми ёки бир-бирдан гаройиб ва ажойиб, хушбўй ярим фабрикал гўдаклар овқатидан сотиб оласизми? Сизнингча овқат болангиз ҳаётидаги бирламчи масалами, иккиланчиси? Бемаза, лекин фойдали таомни ейиш керакми, мазали, аммо зиёналисини? Болангиз дуч келган жойда, дуч келган тартибда овқатланиб кетаверса, унинг таъби қаерда қолади? Аксинча, таомни, идишни, хатто ўтирадиган жойи ва бу жараёнда қийтарган либоси-ю эшитадиган мусиқасигача таллаб, еган бола ҳаётингиз турли синовларга бардош-лиликни қаердан олади?

Хўш, энди сиз болангизга нима олиб берган бўлардингиз: «Хот-дог»ми ёки «заказ» сомса?

Дилфуза ҚЎЗИЕВА,
«Оила ва жамият» муҳбири.

ширинлигу таомлар.

Аҳмад сўрамай-нетмай ҳали шоколадни шартта олади, ҳали пирожнийга қўл чўзади. Уларни лунжиде чала-чулпа чайнаб-чайнамай, бошқасига ёпишади.

Раҳмат эса аксинча: ликобчалардаги нарсаларнинг қўлиги ва ранг-баранглиги уни ҳатто чўчитиб юборди. Унга мажбурлаб қўлига шоколад тутқишишганди, бола анча муддат уни кафтда ушлаб ўтираверди. Нихоят, онаси уни ейишга ундагач, қўлидаги ширинликни бир тишлади, онасига қаради. Яна тасдиқ ишорасини олгач, яна бир тишлади, тагин онасига қаради. Боладан «қалай, шоколад ширинмикан?» деб сўрашганда, бола

ҚАЛБИ СЎҚИРЛАДАН АСРАСИН!

✓ КЎЗГУ

Тонг сахар рубобнинг ёқимли ноласидан уйғониб кетдим. Бир зум мусиқага диққатимни қаратдим, унинг нолалари таъсирида яна ухлаб қолганимни билмай қолибман. Эртаси кун, ундан кейин ҳам ҳар тонг рубоб овози тараладиган бўлиб қолди. Ўн кунлар ўтгандан сўнг мен бу куйни чалаётган инсон кимлигига қизиқиб, пастки қаватга тушдим. Айни ўша дамда мен ҳар гал тинглайдиган нола янграётган эди. Шунинг учун бу овознинг қаердан келаётганини топиш менга мушкул бўлмади. Секингина хонага мўраладим. Дераза олдида бир йигит курсига ўтирганда берилиб мусиқа чаларди. Кейинроқ бу йигит ҳақида суриштириб билсам, институтимиз талабаси

Ақбар деган кўзи оғиз бола экан.

Унинг мусиқалари садоси остида уйғонишга одатланиб қолгандим. Лекин негидир икки кундан буён шув овоз эшитилмай қолди. Шу кунларда дугонам галати гап топиб келди. Эмишчи, ҳалиги кўзи оғиз йигитчанинг рубоби йўқолиб қолди. Ўзи ҳам икки кундан бери касал бўлиб ўрнидан туролмай ётган эмиш. Мен дастлаб унга эътибор бермадим. Хатто, эртаси кун тонгга яқин ётоқхонамиз эшиги ёнида «тез ёрдам» машинасини кўрдим. Қулатиб турсам, шифокорлар ҳалиги йигитни қўлтиқлашиб олиб кетишди. Шу воқеадан

кейин бир ойлار давомида ҳам таниш ва қадрдон рубоб овози умуман янграмай қўйди.

Кейинроқ маълум бўлишича, Ақбарнинг рубобини юқори қаватда турадиган бир талаба олиб, арзонроқ баҳога сотиб юборибди... Бу Ақбар бечорага қимматга тушди. Уч ойлардан кейин у яна институтга қайтди. Октябр ойининг ўрталарида газетада бир мақолани ўқиб, қолдим. Унда ёзилишича Ақбар уч-тўрт нафар ўртоқлари билан меҳрибонлик уйида ўқитувчилар ва мураббийлар кўнига бағишланган тадбирни чиройли қилиб ўтказишга ёрдам берибди. Шундан сўнг кўпчилик унинг хайрли ишларини бизга наму-

на қилиб кўрсатадиган бўлди. Ақбар асли ёшлигиданроқ кўзи оғиз бўлиб дунёга келган экан. Устига-устак, буни қарангки, юраги ҳам хаста бўлиб, қўлидаги соз билан кўнглини шод қилиб юркан. Декабрь ойида институтимиз маданияти саройида Ақбарнинг яккахон концерти бўлиб ўтди. Айниқса, менга унинг ўзи доим севиб айтиб юрадиган «Икки кўз» қўшиғи юрагимда қаттиқ муҳрланиб қолди. Концерт охирида эса хушовоз хонанда «Сизла учрашмоқни сўрайман» деган маҳзун нолани ҳам ижро этди. Бу қўшиқни Ақбар ўз тақдирини аввалроқ билиб, англаган ҳолатда яратдими ёки тасодиф-

миди, билмадим, янги йилнинг бошларида унинг дунёдан ўтганлигини эшитиб чуқур қайғуга тушдим. Ва ўйлаб қолдим: Айримлар Оллоҳ томонидан ўлчаб берилган ҳаётида инсонларга озор бериб ўтайди, яна кимдир эса қисқасида умрида ҳам юракларда яхши из қолдириб кетишга интилади.

Шуларни ўйлар эканман, Ақбарнинг ҳаётидаги яққаю ягона овуни — рубобини ўғирлаб сотган виждонсизнинг қалби сўқир эканлигидан ачинаман.

Қамола ТОШМАТОВА,
Абдулла Қодирий номидаги Тошкент давлат маданият институтини талабаси.

«...Кишлоқнинг «мен» деган бўрибосар итлари Кўкёлни кўрганда пусиб, уйига кириб кетар эди. Кўкёл истаган кўрасига эмин-эркин кириб, дуч келган кўйни ёриб ташлар, ўзига маъқул келганини бўғиздан тишлаб чиқиб кетгандан кейингина итлар жўр бўлиб «хов-хов»лаганча изидан чошиб қоларди. Итларнинг сергак тортган эгалари сарпойчанг чиқиб, тепки босишганда эса Кўкёл аллақачон неча қирдан ошиб кетган бўларди.

Кўкёл ҳеч қачон ўлжасиз қайтмаса ҳам болалари биринчи марта гўшт кўраётгандек қувончдан еру-қўқча сиймай, уни иргишлаб қарши олар, ўлжани ерга қўяр-қўймас, тўрт томондан тортиқилиб бошларди. Фақат ака-опаларидан кўра анча нимжон бўлган кенжатои унга суйқалиб, биқинидан нари кетмас, онаси тушмуғи билан турди, емак томон бошқариб қўйса-да, гингишиб Кўкёлга ёпишиб ётаверарди. Кўкёл ота-болалар қоринларини тўйгазиб олмагунча бир четда ўзидан мамнун ҳолда уларнинг талашиб-тортишиб овқатланишларини томоша қилиб ўтирар, қоринлари тўйиб, ўлжадан нари кетишгандан кейингина, кенжатоини эргаштириб, хўрак бошига борарди.

Бир сафар уни оёқларидан отиб қўйишди. Овчи дархат устига бекиниб олган экан, зўрга қочиб қутилди. У узок азобланди. Шу боис энди олдингидек овга чиқа олмас, индида ётиб, болаларига қараб қолар, унинг ўрнига ота Бўри ов қилиб келарди. Нима бўлди-ю, бир кеча ўлжа излаб кетган ота Бўри қайтиб келмади. Болалар неча кун оч қолди. Кўкёлнинг ўзи оғриган оёқларини судраб, овга чиқишга мажбур бўлди. Аммо ярим йўлга етмасдан қора терга тушди. Оёқларини узатганча ҳансираб ётаркан, ой нурида ялтиллаб ётган оламжаҳон гўштни кўриб қолди: «Бу қандай гўшт бўлди? Бирон жондорнинг оғзидан тушиб қолганимикин? Ё чўпонлар дориллаб ташлаган хўракми? Ҳа, дориланган бўлса керак, ахир қайси жони бор жондор оғзиданги ризқини далага ташлаб кетади?»

Кўкёлнинг қорни жуда оч эди. Гўшта қараб, ўз-ўзидан сўлакларни оқиб кетди. Бу ердан тезроқ кета қолай деса, жуда чарчаган, оёқлари зирқиллаб бир қадам босишга йўл бермаяпти. Ётаверса, хўрак уни оҳанрабодай ўзига қорлаб қўймайпти. У кетмади, бир ағдарилиб, хўракка орқа ўтириб ётиб олди.

Барибир бўлмади, очлик, оёқларидаги оғриқ голиб келди. Шу аҳволида бир амаллаб кишлоққа етиб олса ҳам, жов-жовлаб ёпишувчи бўрибосарлардан бирор ўлжа айириб қайта олиши даргумон. Қолаверса, ким ҳам шу ерларга келиб дориланган хўрак ташлаб кетарди...

Уста ўриндан туриб, гўшта яқинлашди. Қон ҳидидан бола айланди. Бир четидан «гарч» этиб, тишлади-да, чайнаб ҳам ўтирмасдан ютиб юборди. Кейин қолган хўракни тишлаб уйига йўл олди, аммо ярим йўлга етмасдан хўрак ўз ишини кўрсатди: у заҳарланган эди. Шўрлик Кўкёлнинг ичи ёниб, ўзини ҳар ёнга ураб, бир қултум сув излаб тўрт томонга югурар, аксига олиб булоқ ҳам анча олисда эди. Бир амаллаб ютган лўқмасини қайт қилиб ташлади-ю, бироз ўзига келди. Аммо юришга ҳоли йўқ эди. Бир югуришда етиб оладиган инига судрала-судрала уч кун деганда етди.

Бемор оналарининг қуруқ,

бехол қайтиб келганини кўрган болалари ўлжа излаб ҳар томонга тарқашди, ҳатто кенжатои ҳам уни ташлаб кетди. Энг ёмони касал, оч она Бўри бир хўплаган сувга зор, атрофида эса бирон тирик жон йўқ эди...

Хадичанинг томоғига нимадир тикилгандай бўлди. Гарчи айтаётганлари эртасканлигини яхши билса-да, она Бўрининг қисматиға юраги ачишиб кетди. Қаршисида киприк қоқмасдан оғзига термулиб ўтирган жиянига хижолатомуз қаради:

— Хушнудбек, қолганини кечаси ухлаётганинда айтиб бераман.

— Йў-ўқ, ҳозир, ҳозир айтиб берасиз, — депсиниб тиззаларига ёпишиб олди бола.

— Болажоним, мен жудаям чарчаб кетдим. Қара, оғзиларим қуриб, тилим айланмай қолди. Бир эртани эрталабдан бери уч марта айтиб бердим. Бўлди-да

лари Кўкёл еган оғули хўракдан ҳам аччиқроқ эди! Бир дақиқада, эҳтимол жуда кўп вақтдан буён хувилаб қолган хонаси Кўкёлнинг инидан ҳам ғариб, ўзи Кўкёлданда баттар бенаво эди.

Ҳақиқатан ҳам, унинг қисматида Кўкёлнинг қисматиға ўхшаш жиҳатлар кўп эди. Хадича ҳам топганини укаларининг олдига қўйиб, ўзи бир четда Кўкёлга ўхшаб, уларнинг «шапур-шупур» ейишларини томоша қилиб ўтирар, ҳамма астойдил қорин тўйдиргандан сўнггина дастурхонга қўл узатарди. Укалари «Э-э, сизга ҳеч нарса қолдирмабмиз-ку. Нега ҳамма қорин емайси», деб хижолат бўлишса, «Мен кун бўйи қозоннинг бошиданман-ку. Ёғли овқат меъдамага уриб қолган. Нончи оёқ қоламан», деб жавоб беради.

...Бунга қадар эса... Бир кеча

Жамила ЭРГАШЕВА

КЎКЁЛ

энди, жон болам.

— Айтасиз, айтасиз! Яна айтасиз. Бўрини, Кўкёл бўрини айтинг.

— Йўқ, болам, чарчадим. Мен озроқ дам олай, сен ҳам ташқарига чиқиб ўйна. Кечкурун «Олтин сандик» деган эртагимни айтиб бераман.

— Йўқ, бўрини айтиб берасиз. Ҳозир айтиб берасиз. Айтинг, айтинг!..

Қутилмаганда эшик «шарак» этиб очилиб, ранги-қути учган келин кириб келди:

— «Йўқ», дегандан кейин йўқ-да! Нимага бир эртаскан учун шунча ялинисан, аҳмоқ! — бола-нинг қўлидан бир силтаб, Хадичанинг тиззаларидан айириб олди-да, юзига тарсаки тортиб юборди.

Хадича ўзининг юзига тарсаки егандай сесканиб тушди. Бола кўрқувдан қотиб қолди.

— Агар ўзингиз тўққан бола бўлганида ўша зорманда эртагингизни ўш марта бўлса ҳам айтиб берадигиниз. Бечора бола бир соатдан бери ялинида, сиз ташқарига хайдайси. Ҳа, сиз дам олишингиз керак, иш қилиб чарчагандиз. Барака топгур, нон қилаётган бўлмасангиз, кир ювмасангиз, овқатингизни биров тайёрлаб, идиш товогингизни биров ювиб берса!.. Шу эртаскан айтишни ҳам қилманг энди, ҳе, ўргилдим.

Келин бақириб-бақириб, ҳамон «кетмайман» деб тиҳирлик қилаётган ўғлини судраб хонадан олиб чиқиб кетди. Унинг андишасиз қақчайган кўзларига қараб, энди Кўкёлга эмас, ўзига ачиниш кетди. Келиннинг заҳар-зақум дашном-

тушида бирдан икки кўзи ҳам оқиб тушди. Дунё бир зумда зимистонга айланди. Ҳали уйғонмасдан туриб «Бунча хосиятсиз туш кўрдим-а. Энди кўр бўлиб қолсам, нима қиламан?» дея ваҳимага тушди. Шу кўрқув билан «Бу туш-ку, кўзларим жойида турибди-ку» деб бармоқлари билан кўзларини пайпаслаб қўрди. Ҳайрият, кўзлари жойида эди.

Деразадан ташқарига қаради. Судтаске ойдин тун экан. Тўр пардалар ортидан ҳам юлдузлар жимирлаб кўринарди...

Барибир кўнгли ўрнига тушмади, ухлаётмади. Эрталаб туриб, момосидан сўради:

— Тушга кўз кирса, нима бўлади?

— Кўз-қўриқчинг, ота-онанг-да, қизим.

Хадичанинг юраги «шув» этиб кетди: «Энди нима қилади?».

Отаси билан онаси айнан ўша кун Бойсунга тўйга кетишга бериб кетди. Отасига бир нарса дейишга ботина олмади, онасига «энажон, озроқ мазам йўқ, шу тўйдан қолинг», деб илтимос қилди. Онаси «Қўйсанг-чи, яхши юрибсан-ку. Тўй қилаётганлар бизни кўп қарздор қилган одамлар, борамиз-у қайтамиз» деб йўлга тушди.

Йўлда эса... фалокат юз бериб...

Ушарта укаларининг қаттаси ўн тўрт ёшда, кичиги ҳали кўкрақдан ҳам айрилмаган икки яшар гўдак эди. Катта бир оила ташвиши кекса момо билан унинг елкасида қолди.

Ота-онасининг еттиси ўтгач, синф раҳбари келиб, «Номига

бўлса-да, битирув имтиҳонлариға қатнашиб қайт, четдан биров-ярим қилиши мумкин», деб кетди. Охириги имтиҳон кунини ҳам ҳаммадан аввал кириб, ёлғиз ўзи уйга қайтиб келаятган эди. Му-юлишга етганда кимдир унинг исмини айтиб чақиргандай бўлди. Қараса Абдурасул. Югуриб келаяпти.

Ота-онасини йўқотгандан кейинги биринчи кўришишлари эди. Абдурасул ҳамдардлик билдиришга арзирли сўз топа олмай, бироз туриб қолди:

— Соғлигинг яхшими? — сўради ниҳоят.

— Яхши.

— Мени кечир, ёнингга кира олмадим. Ўзим-ку, сизларникиға ҳар кун бордим, аммо ичкарида хотин-халаж кўп эди, шунинг учун...

— Ҳечқиси йўқ.

— Энди ўқишга бора олмайдисанга, а?

Хадича ерга қараб, бош чайқади: «Йўқ».

— Хафа бўлма, сиқилма. Жуда бўлмаса, кейинчалик сиртдан ўқиб оласан. Ўзим ўқитаман.

Хадича индамади. Бўғизига нимадир ти-

қилди. Бурилиб, уйлари томон югуриб кетди. Абдурасул ҳам бошқа ҳеч нарса демади, турган жойида туриб қолаверди.

Хадича ўша кун бу машъум автохалокат уни фақат ота-онасидан эмас, яна бир азиз одамидан ҳам бир умрга ажратганини англаб етган эди.

Ҳа, бир эмас, беш етим укага эга бўлиб қолган қизни келин қилиб, ўқитаман, деб кимнинг кўзи учиб турибди. Абдурасул бир бойбичча аёлнинг битта-ю битта ўғли бўлса... Хадича бечора ота-онаси ҳаётлик пайтларида ҳам «Бу аёл бизнинг оиламизни назар писанд қилмаса керак» деб қўрқиб юрарди. Энди...

Ҳаммаси у йўлагандан ҳам ёмон бўлди. Вақти-соати етиб тўй қилиш ҳаракатиға тушган онасига «Мен Хадичадан бошқага уйлана олмаيمان», деган Абдурасул балога қилиб кетди: «Бева бошим билан сени боқиб, ўқитганим етар, энди Хадичанинг беш етим укасини ҳам боқтирмақчимисан?». Бу гапни фақат ўғлиға эмас, «Ўғлини уйлантираёписми?» деб ҳол сўраган ҳар бир одамга айтиб чиқди. «Бу писмик ўзига етганча экан. Унга қув ёмас, етимчаларига ҳоми керак». Албатта, бу гапларни Хадичага етказувчилар ҳам топила қолди.

Кечки пайт ана шундай «Суюнчихўр»ларнинг, «ғамхўрликлар»дан сўнг сиқилиб ўтирган эди. Олапар вовилаб қолди. Дарвозага чиққан укаси унга маъноли қараб:

Хикоя

— Сизни чақиряшяпти, — деди

«Ким» деган саволиға жавоб ололмаган Хадича дарвоза ёнида Абдурасулни кўриб, сира ҳайрон бўлмади. Орадан ўтган етти йил давомида ора-сира кўришиб, гаплашиб, гоҳо кўнғироқлашиб юришган бўлишса-да, Хадича ҳамма орзуларидан аллақачон воз кечган, Абдурасул билан гаплашса, бирон умид билан эмас, шунчаки бу сермашаққат дунёда унга фақат яхшилик истовчи бир дўст деб, у билан гаплашиб хамиша кўнғлиға тасалли берганлиги учун гаплашар эди. Кишлоққа тарқалган гап-сўзларни Абдурасул ҳаммадан биринчи эшитган бўлиши аниқ. Шу боис қайсидир маънода уни қутаётган эди.

— Хадича, бир тақлиф... илтимос билан келдим. Онам ўзи ёмон аёл эмас, фақат ҳозир негадир мени тушунишни истама-япти. Мана, укаларинг ҳам катта бўлиб қолишди. Бирови институтни битирибди, иккинчиси ўқишга кирибди. Момон бор, синглинг бор. Улар сенга қолишганда, бор йўғи 17 ёшда эдинг. Энди укаларинг Ҳамид 23 да бўлди, Холбой 19 да. Кўрясанми, энди сен бўлмасанг ҳам улар ўзларини бемалол эглай олишарди. Ҳозир «хўп» десанг, сени уйга олиб кетаман. Онамга ёлғондакам «Хадича мендан ҳомилдор, тўй қилиб олиб бермасангиз ҳам майли, лекин у шу ерда, биз билан яшайди», дейман. Ана шунда сени олиб қолишга мажбур бўларди. Менга қара, тўй бўлмаса бўлмас, нима керак ўша талатўп, иккаламиз бахтли бўлсак, бўлдида.

Ҳақиқатан ҳам укалари катта бўлиб қолишган, ҳатто энг кичиги ҳам ўтган йил мактабга чиққан эди. Аммо уларнинг ейиши-ичиши, ўқиши, юриш-туриши Хадичанинг мактаб ошхонасида кун бўйи оёқда тик туриб йиғадиган тангаларига ҳисобидан эди. Шўрлик қиз уйга келиб ҳам тинчмасди. Кечкурун бир тоғора хамир қилиб қўяр, сахар туриб бу хамирдан уч тоғора перашка пишириб, мактабга олиб кетарди. Ҳамид ўқишни битириб, ёнимга қирар деб юрган эди, у ҳам ўқишини давом эттирмақчи бўлаяпти. Демак, яна пул керак.

— Хадича, зўр ўйлабимани, нима дейсан?

Хадича бош чайқади:

— Илоҳим йўқ.

— Хадича, мен сени яхши кўраман. Биласан-а?

— Биламан.

— Билсанг, юр! Ё сен мени яхши кўрмайсани? А? Менга қара, кўзларимга қара.

Хадича ердан бошини қўтармади. Яхши кўришини айтганда нима ўзгарарди?

— Нима дейсан? Кетдикми? Илтимос, юракол, истасанг, тиз қўқиб ялиман. Агар онамнинг олдига боришни хохламаётган бўлсанг, Тошкентга кетамиз, онам бизнинг ниқоҳимизни қабул қилишга рози бўлгач, қайтиб келамиз. Хўп дея қол, Хадича!

— Йўқ, Абдурасул, иложим йўқ. Мени кечиринг, энди кета қолинг. Момон гапириб қолади, — у бурилиб ҳовлиға кириб кетмокчи эди, Абдурасул қўлидан тутиб, тўхтатди:

— Шошма, менга тўғрисишни айтиб кет, демак, сен мени яхши кўрмайсан ва ҳеч қачон яхши кўрмаганди. Мен аҳмоқ шунча йилдан бери бекордан бекорга кўнғил қўйиб юрганмидим? Де-корга-а?!

(Давоми келгуси сонда)

«ЎҒЛИМГА БОЙ ХОТИН ИЗЛАЙМАН...»

Яқинда тахририятимизга эълон беришга келган бир она-боланинг талабини эшитиб, хайрон қолдим. Ўрта ёшлардаги аёл йигирма икки ёшли ўғлига келин қидираётган экан. Нима қилпти, ҳар бир она фарзанди вояга етгач, унинг оила қуриши, ўз жуфтини топиши учун ҳаракат қилади-да, дейишнингғиз мумкин. Аммо гап шундаки, уларга тагли-тугли, бой, ўқимишли, уй-жойи тайин, ҳатто машинаси бор, бир сўз билан айтганда, **куёв болани таъминлайдиган... келин керак эмиш**. Хуллас, опамиз ўғлини қиз-никига «узатиб» юбормоқчи. Она денг, «Қизнинг ота-онаси ёшларга ҳалақит бермаса, келин-куёв алоҳида яшасалар, отаси эса уларни таъминлаб, ўғлининг қўллаб-қувватлаб турса», деб қўшиб ҳам қўйди. Унинг бундай куракда турмайдиган талабларини эшитгач, рост, гашимиз келди.

Бирок, ҳаётда ҳар нарса бўлиши мумкин, бировни яхши билмасдан туриб ҳукм чиқармаслик керак, деган андишага бориб сўради: «Нима, ўғлингиз касалми?» Саволимиздан энсаси қотган она қошларини чимириб жавоб берди:

— Э, Худо сакласин-е, ўғлим соппа-

соғ, ёшгина, қаранг, ўзиям келишган
йигит. Энди, уям дунёга бир марта кел-
ган, яхши яшашни хоҳлайди-да! — деди.

Ҳайрон бўлдик. Савол-жавоб шу тах-
лит давом этди:

— Ўғлигининг маълумоти, бирор касби борми?

— Йўқ...

— Тушунмадик, на маълумоти, на бир-ро тайинли касби бўлса, ахир, унгар қайси ақли бутун одам қизини берар экан?! Ўзингиз тўрт мучаси соғ, айни ақли, қучини ишга соладиган пайтда нима кераги бор қимнингдир эшигиди сизинди бўлиб қашмининг?! Ахир, эркак киши оиласи, бола-чақасини таъминлаш, ота-онасига суянчиқ бўлишини эъз бўйнига ололмаса, у қандай эркак бўлди?

Бу гапларни эшитиб ҳам ҳалиги аёлнинг пинаги бузилмади.

— Сизлар ўрддам бермасангиз, ўзимиз топамиз. Ҳозир бунақалар кўп. Ана, яқинда қўшимиз ҳам ўғлини бир бойваччанинг яккаю ёлғиз қизига уйлантирди. Кўрсангиз, куёв «Мерседес» да келиб кетади онасиникига. Ота-онаси ҳам бориб хурсанд бўлиб қайтишади, — деди-да, жahl билан эшигимизни қарсиллатиб

ёпиб чиқиб кетди...

Бирдан кулоғим остида йигирма йил
 аввал эшитганим — «ёр-ёр» садолари
 жаранглагандай бўлди: «Якка-ёлғиз
 қизини, тиллоларга сотган отам ёр-
 ёр». Энди бу ўланларнинг айрим жо-
 ларига ўзгартириш киритиш керак-
 микан, деб ўйлаб қолдим. Наҳот,
 ҳозир ота-оналар қизларини эмас,
 ўғилларини ҳам тиллоларга сотёт-
 ган бўлишса?! Турмушга чиқиш, ўза
 уйга келин бўлиб тушиш қиз бола учун
 — қисмат. Аммо ор-номуси билан улу-
 гланадиган йигитларимиз бошқа бир уйда
 қандай ўрганар экан? Бегона уйда, қай-
 нота-қайнонанинг қошу қовоғига қараб
 яшаш, уларнинг ҳисобига кун кўриш,
 қайнотаси берган машинани миниб
 юришни ўзларига қандай эл кўришар
 экан? Майли, қиз ёлғиз фарзанд бўлса,
 унинг ота-онаси кўвэни ўз ўлиди қабул
 қилса, бу бошқа гап. Лекин...

Утган йили бир зиёли қўшнимиз ёлғиз қизини узатди. Қуёв бола ҳам ёлғиз фарзанд экан. «Кўп болали оилга бермаб-сиз-да, ичқуёв қилиб олиб келардингиз», — деганларга қўшнимиз: «Йўқ, қизим ҳамма катори. орозисидигдек келин

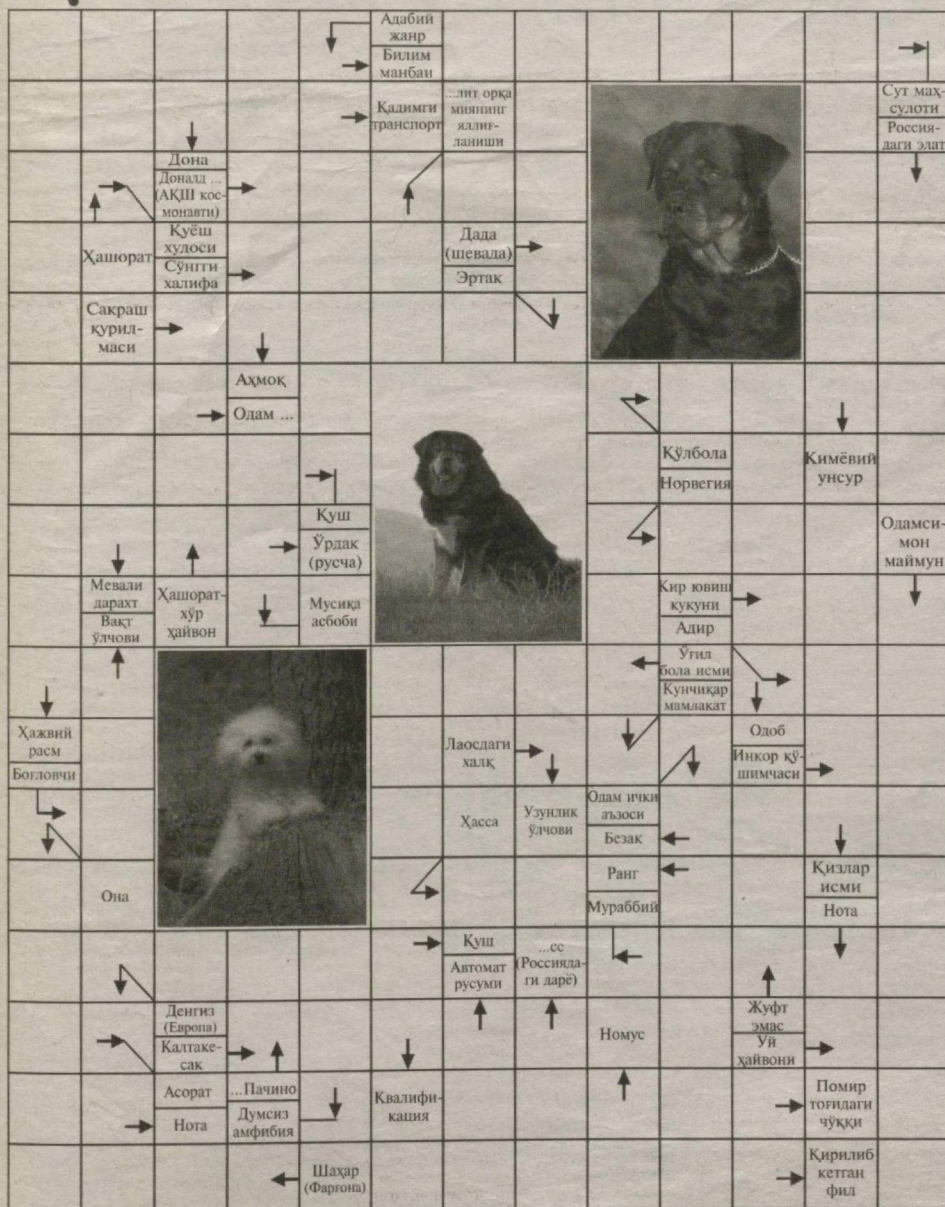
бўлсин, қайнона-қайнотасининг хизмати-
ни қўлсин. Бизни деб шунча йиллик ме-
зон бўзиладими? Ҳаммаси ўз жойида
бўлгани яхши», — деб жавоб қайтарди.
Маҳзунaxonнинг ҳозир ширингина қиз-
часи бор. Қайнонадан руҳлат олиб, эри
ва фарзанди билан ўз уйига келиб-ке-
тиб туради. Уларнинг ҳазор тотувлиги,
бахтини қўрганлар хавас қилишадди.

Бошқа таълимийнинг ўғли эса кўп болали оиланинг бешинчи ўғли эди. Бир курсдошига уйланди. Қиз бой ота-онанинг яққаю яғона, арзанда қизи экан. Тўйдан кейин қиз қишлоқдан, қайнона-қайнотасиникидан ўз отасиникига эри билан қўчиб келди. Ҳозир уйда қизнинг хўмки — вожиб...

Хулоса шуки, ор-номус тимсоли бўлган йигитларимизни енгилнинг ости-дан, огирнинг устидан юришга ўргатмайлик. Уларни ҳар қандай ҳаётий қийинчи-ликлардан қўрқмайдиган, ўзи ва яқинла-рининг бахтли яшашига масъул бўла ола-диган, кези келганда, қатъий ва дангал қарорлар қабул қиладиган, метин иро-дали инсонлар қилиб тарбиялайлик. Ахир, донишманд шоиримиз бекорга «Йигит омон бўлса — кўрғон саломат», деб ёзмаган-ку!

Шахноза РОФИЕВА

ХАЙВОНОТ СКАНВОРДИ

Тузувчи: Илҳом ЖУМАНОВ

✓ ҚИЛМИШ-ҚИДИРМИШ
МУРОДИГА
ЕТМАГАН МУРОД

Савдо назик соҳа. Уни машаққатларига чидаган, қоидаларига амал қилган ютади. «Чидаганга чиқарган» деб бежиз айтишмайди. Бугунги кунда тadbиркорликнинг барча соҳалари қонунийлаштириб қўйилган. Шу билан бирга тadbиркорларга яратилган имкониятлар ҳам тахсисга сазовор. Мурод Собиров ҳам пойтахтимиздаги тadbиркор инсонлардан бири. У ҳам қонуни амал қилиб, меҳнатидан даромад олиб юрса бўлади. Лекин...

Тўғрироғи, қонунни бузиши оқибатида кўп нарсасидан, биринчи навбатда обрўсидан айрилди. Департаментнинг Ҳамза тумани тезкор ходимларининг тадбири М.Собировнинг қинғир қилмишларини ёш этди.

2009 йилнинг июнь ойидан бошлаб «Palm Oil invest» МЧЖда директор сифатида ишлаб келаётгани М.Собиров жуда кўп марабата савдо қоидаларини бузиб, солиқ ва бошқа мажбурий тўловларни тўламаслик қораларини қидирди. Жумладан, ўтган йилнинг июль ойида Украинанинг «Харьков» ёпиқ акциядорлик компанияси билан қандолат маҳсулотлари сотиб олиш бўйича консигнация шартномаси тузиб, 25 тонна қандолат маҳсулотларини юртимизга олиб келади. Ноябрь ойида эса, жамият «Харьков бисквит фабрикаси» билан шартнома тузиб, 38.681.86 АҚШ доллариға тенг 7420 кути турли хилдаги печенье ва бисквит маҳсулотлари сотиб олади. Аммо ҳар икки ҳолатда ҳам сотиб олинган маҳсулотлар юртимизга кириб келганидан сўнг очиқ бозорларда сотилиб, тушган маблағ банк муассасасига инкассация қилинмайди. Бу билан жамият директори М.Собиров Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 5 августдаги «Пул маблағларини банкдан ташқари муомаласига» янада қискартириш чора-тадбирлари тўғрисида»-тақарори талабларини қўпол равишда бузган ва била турли 10 млн. сўмлик қандолат маҳсулотларини нақд пулга сотиб юборган.

Шунингдек, текширув давомида жамиятнинг 2009 йилнинг 3-чорагида амалга оширилган улгуржи савдо фаолиятидан келиб тушган жамий 142.228.800 сўм миқдордаги пул маблағларини ҳисоботларда ақс эт-тирмаганлиги сабабли давлат бюджетига 7.111.400 сўм миқдордаги ягона солиқ тўлови тўланмагани аниқланди.

Суд мажлисида судланувчи М.Собиров айбига тўлиқ икром бўлиб, қилган ишидан пушаймон эканини айтиб ўтди. Аммо жиноят жазосиз қолмади. Мурод Жиноят Кодексининг тегишли моддаларига кўра, ўз жазосини олди.

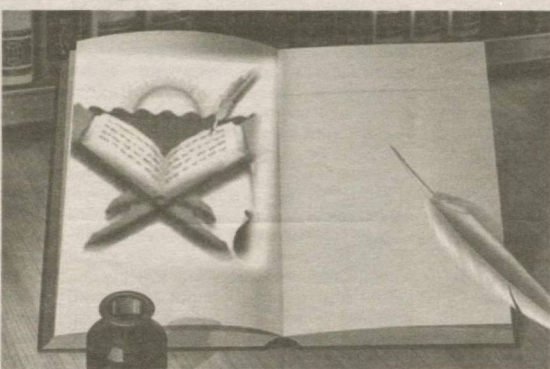
Суҳроб ТУРСУНБОВ,
Бош прокуратура ҳузуридаги
СВОЖДЛКК Департаменти
Ҳар Ҳамза тумани инспектори.

Тошкент шаҳар Ҳамза тумани инспектори.

АДАБИЁТСИЗ МАДАНИЯТ БЎЛМАЙДИ

«Ёшлар нега китоб ўқимай қўйди?» Шундай савол билан мурожаат қилганларга яна савол билан жавоб қайтариш керак: ҳўш, катталар-чи? Ҳа, афсуски бугун нафақат юртимизда, балки дунё миқёсида ҳам китобга, мутлолаага муносабат ўзгарган.

Энди куй-қўшиқ, клип, кино, интернет, компьютер ўйинлари... ҳар қадамда муҳайё бўлгандан кейин китобга ким ҳам қарарди? Аслида эса мавжуд муаммо эмас, унга мана шундай бепарво муносабат бизни кўпроқ ўйлантириб қўймоқда. Ачинарлиси, ота-оналар туғул, зиёлилар, хусусан, ёшлар таълим-тарбияси учун масъулар орасида шу тоифадаги кишиларнинг учраб туриши сир эмас. Бу эса муаммонинг янада чуқурроқ илдиз отиб кетишига сабаб бўлиши мумкин. Биз педагоглар, айниқса, адабиёт ўқитувчилари Юртбошимизнинг «Адабиётга эътибор — маънавиятга, келажакка эътибор» деган пурмаъно сўзларини доимо ёдда сақлаб, уни фаолиятимизнинг олтин қондасига айлантириб олишимиз лозим. Тўғри-

да, инсон маънавий камолотини таъминловчи омиллар орасида бадиий китобга тенг келадигани топилмайди. Худди шунингдек, бола руҳий тарбиясида ҳам мутлолаанинг аҳамияти бекиёс. Унинг ўрнини на кино, на интернет боса олади.

Тарихдан ҳам маълум: қайсики халқ

иқтисодий-сиёсий жihatдан ривож топган бўлса, ўша давлатнинг тарақиёт томон ташланган илк қадамлари аввало унинг адабиётида кузатилган. Аввал маънавий соҳа барқ уриб, сўнг бу ижобий ўзгаришлар ижтимоий жабҳага таъсир этган бўлади. Бугунги дунё тамаддунининг тамали бўлмиш Европа уйғониш даври Дантедан бошланиши бежиз эмас. Тарихдаги ҳар бир маданиятнинг ўз адабиёти бўлган. Бизга маълум илк цивилизацияни яратган шумерлар дастлабки эпос (Гилгамеш)ни ҳам яратгани бу ҳақиқатни исботлайди. Ахир, барча кашфиётлар ҳам олдин хаёлда пайдо бўлади, кейин ҳаётга кўчирилади (бирор иш қилишимиздан аввал унинг режасини миямизда обдон пиштиб олганимиз каби).

ФИКР

Демак, хоҳ ижобий, хоҳ салбий ўзгариш бўлсин, унинг бошланиш нуқтаси қалб ва онгдигини унутмаслик зарур. Шундай экан, бугун ёшларимиз орасида авж олиб бораётган мутлолаага бепарқлиқ масаласига эътиборсиз бўлиш мумкин эмас. Айни пайтда, адабиёт фанини ўқитиш методикасини бироз ўзгартириш, асосий эътиборни ёзувчи-шоирнинг таржимаи ҳолини ўрганишга эмас, бадиий асарларни ўқишга қаратиш ҳам вазиятни бироз бўлса-да ўнглашга ёрдам бериши шубҳасиз. Шунингдек, имкониятдан келиб чиқиб, мактаб, лицей, коллеж ва олий ўқув юрлари дарс жадвалига «Мутлолаа санъати» деган алоҳида курс киритиш, бундай машғулотларда ўқувчи-талабаларни нафақат бадиий асар ўқишга қизиқтириш, балки мажбуран ўқитиш ҳам мақсадга мувофиқ деб ўйлайман. Шу йўл билан фарзандларимизни қай даржададир бадиий мутлолаага қайтара олсак, миллий истиқлол гоёлари рўйбини таъминлашга ҳисса қўшган бўламыз. Зотан, Чўлпон айтганидек, «Адабиёт яшаса, миллат яшар...»

Маҳбуба ҲАСАНОВА,
Тошкент банк коллежи она тили
ва адабиёт фани ўқитувчиси

Бахтли бўлинг!

Бахтли бўлинг!

Бахтли бўлинг!

Бахтли бўлинг!

«Бу хатни сизларга не бир истихоло билан ёзаялман. Асли ўзим бировларга дардини дастурхон қиладиганларни ёқтирмасдим. На илож? Ҳеч бир она менинг ахволимга тушмасин. Умидим, илинжим — сизлардан. Кичик қизим Шохидда мактабда аъло баҳоларга ўқиди. Олий даргоҳни тугатиб, ҳозир лицейда дарс бераёпти. Келган совчиларга турли баҳоналар билан йиғлаб-сиқтаб рад жавобини бераётгани учун охири унга «Нима, кулса озгидан дур, кўзидан нур сочиладиган йиғитга тегасамин, ундайи кўрраи заминда йўқ», дедим. Авваллига, ҳеч сир бой бермади, охири бир куни «ёрилди».

Ўзининг айтишича, университетда ўқиб юрган кезлари бир йигит билан анча вақт «Лайли-Мажнун»лардаги севишб юришган ва охир оқибат... Бундай совуқ гапни эшитиб, қотиб қолдим. Ҳозир нима қилишни билмайман. Отаси эса беҳабар. Қизимни чоғга итарган ўша номардни судга берай десам, у «Онажон, эл ичиди қандай бош кўтариб юрамыз?» деб қўнмаяпти. Қизимнинг ёши 27 да. Унинг ва мендай онаизорнинг аҳолини тушунадиган инсон учрармикан?

ХОНБИБИ хола,
Хоразм вилояти».

«Қизим Наргиза икки ёшгача соппа-соғ, бирон жойида камий йўқ эди. Аёлим дастлаб унинг ўнг биллигида кичкина оқ доғ пайдо бўлганини кўриб, қўриб кетибди. Эр-

талаб қизимизни поликлиникага олиб бордик. Узоқ вақт қайта-қайта даволанди. Натижаси бўлмади. Айрим тахминларга кўра, Наргиза нимадандир каттиқ қўрққанлиги натижасида шундай ҳолат юз берган экан. Қачон, қай вақт қўрққан буни эслолмаймиз. Боғчага қатнардик. Балки... Қизимни оиламизда ҳаммамиз яхши кўрамыз. У меҳрибон, очикқўнгил. Мактабда ҳам аъло баҳоларга ўқирди. Ҳозиргача синфдошлари бирон тадбирини устиз ўтказишмайди. Онаси иккимиз унинг келажagini ўйласак, ўқсиниб кетамиз. Яқинда сингисини севган йиғитига унаштирдик. Иккисига ҳам баб-баравар сарпо олдик. Лекин бундан Наргиза хафа бўлаётганини сезиб, аёлим билан эзлаялмиз. Энди эса бор умидимиз сизлардан. Наргизанинг ёши 22 да. Тақдирини ўзиникига ўхшаш, ёшига мос, инсоний фазилатларни қадрлайдиган инсон учраса, узатиш ниятидамыз.

БОТИР,
Тошкент шахри».

«Зулайхо яқин ўртоғим Рустамнинг сингисини эди. Дўстим ҳам сингисига жудаям меҳрибонлиги боис бозорга тушгудек бўлсак,

сингисига ўсма олишни қанда қилмасди. Унга ҳавасим келарди. Чунки ҳамиша дазволланган қўйлақда, дастурмолиннинг таҳи бузилмай юрарди-да. Уларнинг онаси автохалокатга учраб, вафот этганди. Отаси бошқа аёлга уйлангач, бувиши «Невараларимни ўғай она қўлига бермайман, келиним васият қилган, руҳи чирқирайди», деб ўз қарамонига олганди. Зулайхонинг самимийлиги, ҳушмуомаласи, меҳнатсеварлиги менга ёқарди. Ҳар сафар уларникига борганимда уни кўрмасдан қайтмасдим. Охири бир-биримизга қўнгил қўйдик. Армия сафиди йиғитлик бурчимни ўтаб қайтган, тўйимиз ўтди. Кетма-кет фарзандли бўлдик. Мендан бахтли инсон йўқ эди. Кичик ўғлимиз туғилган, Зулайхо бедаво дардга йўлиқди. Бормаган жойим, кўрсатмаган дўхтиру табиблар қолмади. Узоқ йиллар даволатдим. Лекин куни битган экан, пешонамга сиғмади. Беш фарзандим ўзидан тинган. Ёшим 60 да. Уй-жойим етарли. Энди нима десам экан... Қарганимда бировнинг қўлига қараб қолмайин деган умидда сизларга мурожаат этайман. Меҳрибон, оққўнгил аёл бўлса, хабар берарсизлар.

АХМАДЖОН ака,
Тошкент шахри».

ТАХРИРИЯТДАН:

«Бахтли бўлинг» рўнгида хат йўллаётган ёки бевосита мурожаат қилаётган фуқаролар паспорт нусхаси ва яшаш жойидан (маҳалла кўмитасидан) маълумотнома тақдим этишлари шарт. Шунингдек, ажрашганлар бўлса, суд қарорининг нусхасини топширишлари талаб этилади.

МУРОЖААТ УЧУН ТЕЛЕФОН: 234-25-46

«ЎКТАМХОН-НУР»

ЎҚУВ МАРКАЗИ

қуйидаги ўқув курсларга таклиф этади:

- Тикувчилик — 3 ой, бошловчилар — 6 ой.
Тўй ва оқшом либослари — 1-2 ой.
Аёллар костюм-шими,
плаш-пальто — 1-2 ой.
Ҳамшира — 6 ой. 4 ойи ўқиш, 2 ойи амалиёт.
Ҳамшира (тезкор) — 3 ой.
Тиббий массаж — 2 ой (амалиёт билан). Нуқтали — 1 ой.
Торт ва пишириқлар — 2 ой (амалиёти билан).
Пишириқлар олий курси — 1 ой.
Уйғурча таомлар ва салатлар — 1 ой (амалиёти билан).
Аёллар сартарошлиги — 3 ой (амалиёт билан).
Педикюр, маникюр — 1 ой (амалиёт билан).
Сартарошлик — 3 ой (амалиёти билан).
Тўй ва оқшом турмаклари ва макияж — 1 ой.
Бухгалтерия ҳисоби — 3 ой.
Элита парда ва чойшаблар олий курси — 1 ой (амалиёт билан).
Сартарошлик — 2-3 ой (ўғил болалар учун, амалий).
Каштачилик — 3 ой (машинада вишичка).
Тўқувчилик — 2 ой.
Инглиз тили — 3 ой, бошловчилар — 6 ой.
Рус тили — 3 ой, бошловчилар — 6 ой.
Бисер тикиш, яъни мўнчоқ тикиш — 2 ой.
Сунъий гул яшаш — 1-2 ой.
Компьютер сабоқлари — 2 ой. Интернет — 1 ой.
Арабча ва миллий рақс — 3 ой.

Ўқишга қабул ҳар куни

■ Машғулотлар амалиёт билан бирга олиб борилади. ■ Ётоқхона мавжуд.

Ўқишни тугатганларга
ДИПЛОМ берилади.

Манзил: Юнусобод тумани, 3-мавзе, 1-уй, 31-хона. Мўлжал: Юнусобод деҳқон бозори орасида. Тел: 221-17-95, 221-77-72 (кундузи), 225-97-93 18:00 дан 22:00 гача.

Муассислар: Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитаси, «Болалар ва оналарни қўллаб-қувватлаш» ассоциацияси ва «Соғлом авлод учун» халқаро жамғармаси

Тахририятга келган қўлёзмалар муаллифларга қайтарилмайди. Реклама материаллари учун тахририят жавобгар эмас.

«ШАР» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида чоп этилди. Тошкент, Буюк Турон кўчаси, 41-уй. Босишга топшириш вақти — 15:00. Босишга топширилди — 16:00.

E-mail: oilavajamiyat@sarkor.uz

Бош муҳаррир: Норқобил ЖАЛИЛОВ

Қабулхона: (тел/факс) 233-28-20

Мухбирлар: 234-25-46

Котибият: 233-04-35

Web-site: oilavajamiyat.uz

МАНЗИЛИМИЗ:

Тошкент — 700000

Амир Темур кўчаси,

1-тор кўча, 2-уй

Мўлжал: Олой

бозори ёнида

ОБУНА ИНДЕКСИ — 176

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 0169-рақам билан 11.01.07да рўйхатга олинган. Буюртма Г — 532. Формати А-3, ҳажми 4 табоқ. Адади — 10875. Навбатчи муҳаррир — Фаррух ЖАББОРОВ. Саҳифаловчи — Илҳом ЖУМАНОВ. Мусахҳхлар — Саидғани САЙДАЛИМОВ, Феруза РАҲМОНКУЛОВА.

ISSN 2010-7609

1 2 3 4 5

Возьми телефон